

MAGYARORSZÁG ÉS A NAGYVILÁG

KÉPES FOLYÓIRAT. * JOURNAL ILLUSTRÉ. * ILLUSTRIRTE ZEITSCHRIFT. * ILLUSTRATED PERIODICAL.

ELŐBIZETÉSI ÁR: EGÉSZ ÉVRE 20.— KOR. EGYES SZÁM 1.80 KOR.	Abonnements Pays faisant partie de l'union postale: UN AN ... 24.— FRANCS LE NUMÉRO... 2.50 FRANCS	Abonnements-Preise für Oesterreich-Ungarn: GANZJÄHRIG... KR. 20.— EINZELNE NUMMER KR. 1.80	SUBSCRIPTION RATES: COUNTRIES ... 24.— COUR.
SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL: Budapest, VIII., Kisfaludy-utca 15.	BUREAUX: Budapest, VIII., Kisfaludy-utca 15. szám.	REDACTION UND ADMINISTRATION: Budapest, VIII., Kisfaludy-utca 15. szám.	EDITORIAL ROOMS: Budapest, VIII., Kisfaludy-utca 15.
↪ Megjelenik évenként 12-szer. ↪	↪ Parait 12 numéros par an. ↪	↪ Erscheint jährlich 12-mal. ↪	↪ Published twelvetimes a year. ↪

BRAGANZA

FERENCZ JÓZSEF HERCZEG.

BISPÁNIA dalos ajkú lantosai zengték évszázadokon át a hős lovagok híret, dicsőségét, a kik a kék Fervenza partjáról, Braganza városából szálltak harcba a szaracénok ellen. Hősök voltak, készek meghalni hitükért, nemzetükért.

Pajkos kedvükben a kóbor hegedősök suttogva elregélték a szép Perez Anna regéjét, a ki oly szép volt, hogy megszerette a király, I. János. Sok pajkos nótát énekeltek János királyról, sok szomorúat a szép donna Annáról, mert a király nem maradt hű hozzá és azért nevelte fiát könyvek között, csöndes elvonultságban a Fervenza partján épült kastélyában.

Ha túlságos nehéz volt már a spanyol iga, a nép vágyva nézett Braganza felé s onnan várta a szabadulást. II. János király nehéz uralma ellen fegyvert fogott VI. Fernando s a nép lelkesen követte a braganzai herceg zászlaját. De győzött a spanyol s Fernando herceg göndörfürtü feje lehullott.

De az elhullott vér megteremtette a szabadság rózsáit, melynek illata nem hagyta nyugodni a portugál hősöket, a míg a gyűlöletes spanyol igit le nem rázták.

Legendák szállnak e harcokról a portugál nép ajakán, hősregék, melyek apáról fiúra szállottak s mindegyike koszorút fűz a braganzai hercegek homlokára. 1640-ben koronázták meg a vitéz János herceget, a ki IV. János néven lépett Portugália trónjára.

Uralmukat nem zavarta senki, a míg csak I. Napoleon hadai el nem özönlötték Hispániát s a Braganza-család szintén menekülni

volt kénytelen. 1805-ben trónvesztettnek nyilvánította VI. János királyt a francia bitórló és ekkor Braziliába ment át s csak 1821-ben tért vissza ismét Portugálba.

Legidősebb fiát, *dom Pedrot* azonban

francia háború által különben is megviselt országban.

VI. János második fia, dom Miguel sehogy sem tudott ez osztályba megnyugodni és fegyverrel akart trónöröklési jogának

érvényt szerezni. Véres harcok színhelye volt ezentúl Portugál földje. Dom Miguel szintén királyvá kiáltotta ki magát s változó szerencsével folyt a harc, míg végre hat évi küzdelem után önként száműzésbe ment, hogy ezzel megszerezze népének a nyugalmat és békét. Németországban telepedett le és a Löwenstein-Wertheim-Rochefort hercegnőt vette nőül.

Gyermekei közül Miguel herceg a katonai pályára lépett és egy Thurn-Taxis hercegnőt vett nőül, egyik nővére pedig, Mária Terézia da Immaculata 1873-ban nőül ment Károly Lajos főherceghez, felséges királyunk öcsééhez.

A Braganza-család így került Ausztriába s innen Magyarországra, a hol a szabadságszerető és szabadságért buzdosó hercegi család csakhamar otthonosan érezte magát.

Miguel hercegnek három gyermeke van: Miguel, Ferencz József és Mária Terézia.

Képünk Ferencz József herceget mutatja be, a ki legközelebb áll hozzánk, megtanulta és szívesen beszél nyelvünket és népszerű bajtársa a magyar tiszteknek, mint a Vilmos-huszárok hadnagya. — Merész lovas, a ki az úrlovasversenyek veszélyeinek bátran kiteszi magát és második hazájának Magyarországot tekinti.

Braziliában hagyta, a kit ott független császárnak kiáltottak ki már a következő esztendőben. — Így oszlott a család két ágra.

Végzetes tett volt, a mikor VI. János halála után X. dom Pedro, leánya, Mária de Glória javára lemondott a trónról, mert ezzel a testvérharc magvát hintette el a

AZ UDVAR KÖRÉBŐL.

HETVENÉVES Ferencz József királyt és császárt ünnepelte az ország és a monarchia augusztus 18-án. Visszhangja lett ez ünnepnek széles e világon, mert a mi felséges urunk föl-kent személye előtt meghajolnak a művelt nem-zetek.

Magyarországon mindenfelé, a falvakban s a városokban kigyultak az örömtűzek, lángtengerben úszott a főváros, ünneplő közönség tolongott utczáin, zenezóval jártak a katonák — a király hetvenedik születése napjának előestéjén. A vén Gellérthegy ormáról lángbetűk szórták fényüket messzire s a Duna hullámain ezer és ezer csillagban ragyogott a fényugár, a hogy megtört a királyfolyam vizén. Másnap pedig megteltek a templomok ájtatos hívőkkel, ezer és ezer ember szívéből tört elő a fohász és imádság: Áldja Isten, tartsa Isten a jó királyt, megszólalt ünnepi misére, istentiszteletra a templomokban az orgona s hálaadó imák szálltak az

GRÓF BETHLEN ALADÁRNÉ.

egék Urához — a király hetvenedik születése napján. Küldöttségek jártak a miniszterelnök-nél, hogy juttassa el a trón zsámolyához azt az óhaját, mely ez ország minden lakosának szívét betöltötte, hogy a Gondviselés tartsa meg még sokáig országának, népének a királyt!

Az ünnepnap magasztosan, lélekemelően folyt le mindenütt, a fővárosban épp úgy, mint az országban mindenütt.

Az általános ünnepelés s a ragaszkodás és hűség oly számos megnyilatkozása mélyen megindította a király szívét és sietett is meglehangú, szívből eredő köszönetet mondani az öt elhalmozó szerencsekívánatokért, biztosítva mind a két állam népeit arról, hogy ő a maga életét az ő javuknak, boldogulásuknak szenteli.

A magyar nemzetnek szóló kézirat, a mely nemes, belsőségteljes hangjánál fogva nagyon alkalmas arra, hogy az uralkodónk iránt érzett szeretetet, ragaszkodást és lelkesedést még jobban fokozza, a következő:

Keüves Széll! Hetvenedik születésnapom alkalmából a magyar korona országainak összes lakosságától oly számos szerencse- és üdvkívánat érkezett Hozzámm és a hűség is oly sokféle alakban nyilvánult, hogy a Sze-

mélyem iránt való általános ragaszkodás lélekemelő módon nyert kifejezést.

Mélyen meghatottan utasítom Önt, hogy legmelegebb és legbensőbb köszönetemet, mely még a legtávolabbi kunyhóba is eljusson, országszerte hirdesse.

Tudják meg Magyarországnépei, hogy életemet javuknak szenteltem, hogy boldognak érzem Magamat jólétüket előmozdítani, hogy a hűség, hazafiasság és kölcsönös bizalomban látom azon erős támaszokat, melyeken a haza jövője nyugszik.

A mindenható Isten áldja meg és oltalmazza azon kapcsolatot, mely Engemet népeimmel összeköt.

Kelt Ischlben, 1900. évi augusztus hó 19-én.

Ferencz József s. k.

Széll Kálmán s. k.

*

Érdekes hírt mond a toscanai nagyhercegről a gödöllői orvos, a kinek a nagyherceg ezt személyesen mondotta el. Általánosan tudott dolog, hogy a toscanai nagyherceg rendkívül szereti a magyarokat s már húsz év óta minden évben fölkeresi a gödöllői pagonyokat, hogy kedvencz sportjának, a vadászatnak hódoljon. A nagyherceg, a ki csúszos baja miatt néhány év előtt még botra támaszkodva volt kénytelen kijárni, tavaly már bot nélkül járkált. Gyógyulását egy magyar fürdőnek köszönheti, a hogy ezt maga a nagyherceg mondta, a következő megjegyzést fűzve e kijelentéséhez:

— A bécsi orvosok persze *sohasem* ajánlottak nekem magyar fürdőt, a minek nem nehéz az okát kitalálni, pedig ha ajánlottak volna, már régen megszabadultam volna a bajomtól. Most azonban, hála a magyar fürdő gyógyító hatásának, ismét egészséges vagyok és az uralkodóház minden tagjának ajánlani fogom azt a pompás gyógyhatású fürdőt.

A nagyherceg Gödöllőn olyan egyszerűen él, mint egy polgári vadászember. Háztartását Tóth Mari, a gödöllői kastély portásának leánya vezeti, a kinek magyaros főztét a nagyherceg nagyon szereti. Minden nap kell paprikásnak kerülni az asztalra, mert a nagyherceg többre becsüli ezt az udvari ebédek legfinomabb ételénél is.

— Csak nincs párja a magyar konyhának! — szokta mondogatni egy-egy fogás után.

AZ ÉLESDI KASTÉLY.

Gróf BETHLEN ALADÁR és neje, gróf BATTHYÁNY VILMA.

MINT a községi sas, néz le Biharra a magas sziklacsúcsról *Sólyomkő* vára. Ura a vidéknek ma is. Őre a Királyhágón át vezető útnak, a merre Erdély büszke fejedelmei jártak át nagy Magyarországra. Ide szálltak útközben, új őrség jött innen és kísérte tovább a fejedelmet.

Oly régi e vár, mint a magyar királyság. Még az Árpádok korában épült és széke volt a *bárod-sági nemes kerület* vitéz kapitányainak. Rengeteg erdőség borította a vidéket, a hol sűrűn tenyészett a veszedelmes vad és az itonálló pernahajder, mert itt is garázdálkodott a Bärenhäuterek elzúllott német lovagrendje, melynek várait lerontatta a magyar király, de lézengő ritterjei sokáig üzték itt kalandos rablóéletüket. A köznép nyelvén ma is él a pernahajder név. Sólyomkő kapitányai irtották, mint a dúvadat. A sors úgy hozta, hogy Sólyomkő várát viszont a labanczok pusztították

el Rákóczy idején és a szatmári béke után nem is épült föl újból.

Urai leköltöztek a völgybe s csak nehéz időben jár a környékbeli nép a várbeli sirbolthoz, — melyben gróf Batthyány Józsefné, a szép Lázár Anna nyugszik, deli levente két fiával — és a honnan oltalmat, segítséget kapott évszázadokon át, onnan várja most is.

Lázár Anna már nem a várbán lakott, hanem a Sebes-Kőrös mosta völgyben, az élesdi uradalman épült kastélyban. Sólyomkő várának lerontása előtt még a XVII. században épült a kastély. Eleinte zárdának volt szánva, utóbb a Batthyány-család átalakította lakóházzá.

Az élesdi kastélyt ismerték az egész országban. Híres vadászatok estek itt, vidám lakomákon szóba került a haza sorsa és gyakori vendégek voltak itt az erdélyi urak, a Bethlenek, Bánffyok, Beldiek és Kornisok igaz barátsága a két családnak szülte azt a frigyét is, mely 1887 máj. 2-án Budapesten díszes násznép előtt fűzte egymáshoz örökidőre gróf Batthyány József és neje, Ludovika

GRÓF BETHLEN ALADÁR.

grófnő leányát, *Vilmát*, az erdélyi fejedelmek családjának daliás sarjával, gróf Bethlen Aladárral.

A fiait saját vérével tápláló pelikán és a mesebeli királykigyó, mely aranykoronát viselt, így egyesültek erőre, hatalomra, hogy tovább is az ősök nyomán járjanak, készen állva mindig e nemzet fiait önvérükkel megváltani, bölcseséggel vezetni s örködni fölötté, mint a sziklán álló koronás oroszán.

Így beszéli ezt a két nagyhirű család címerpajzsa.

A Bethlen-család egyeredetű az Apafiakkal és ősrégi erdélyi család. Első ismert őse *Apa*, a XIII. század elején élt Bethlenben, Keresden. A család vitézségét jutalmazta a király, a mikor birtokaikat szaporította és méltóságokkal fölrüházta. A Bethlenek háza mindig hajléka volt az irodalomnak és tudománynak. Ők maguk írók, a kik szorgalmasan gyűjtik és írják Magyarország történetét s a mellett vitézül forgatják a kardot, de nagy műveltségük és bölcseségük nagy szolgálatot tesz az országnak gyakran, a mikor mint követek bejárják a szomszédos udvarokat.

A XV-ik században a család két főágra szakadt: *Elek* erdélyi vajda és *Baltás*, a II. Ulászló kir. kamarása alapítják a két főágot.

Bethlen Elek ágazattól származott Bethlen Pál

tábornok, a kinek neje báró Kemény Krisztina volt. Ezeknek unokája volt Bethlen Pál, a kinek második nejétől, született gróf Bethlen Máriától öt gyermeke származott, köztük *Aladár* gróf, az élesdi uradalom mai ura, Batthyány Vilma grófnő férje.

Az ősi élesdi kastélyt ő restauráltatta és alakította át oly modern kastélyllyá, hogy azt a bemutatott fényképek legjobban mutatják.

A 28.000 katasztrális holdat tevő birtok kezelését örökség útján vette át a gróf és 1897—98-ban a kastélyt, 1900-ban pedig a római kath. templomot restauráltatta nagy költséggel felesége és leányára való tekintettel, a kik buzgó katolikusok.

Aladár gróf Bethlenben 1854-ben született, tanulmányait Zürichben és Münchenben végezte s részt vett a boszniai hadjáratban, a hol vitézsége elismerésül a hadi érmet kapta. 1891-ben lett kamarás s ma a főrendiház tagja. Szívén hordja vidéke népének sorsát s a gazdasági élet föllendítésére alapította az élesdi takarékpénztárt, melynek most is elnöke.

Élesd vadregényes vidékén, a Sóllyomkő aljában boldog családi életet él és két szép leány, a 12 éves Gabriella és a 11 éves Irma grófnők, koronázzák e boldogságot.

A TÁRSASÁGBÓL.

SZANASZÉT vagyunk még. Ki otthon, ki fürdön. Kevesebbet boszankodik az, a ki otthon él, árnyas ligeten, hűs szobában.

Az urak vadásznak, nézik a takarítást. Már tavasszal megbeszélétk, hol, ki, mikor lát vendéget apró vadra vagy medvére.

Zichy Jenő gróf fejedelmi vendéget lát és Bécsből Milán királyllyal együtt a fehérmegyei Szent-Ivánra utaztak, a hol a gróf nagy vadászokat rendezett Milán királyi tiszteletre, melyekre sok vendég volt hivatalos. Szent-Ivánról a vadásztársaság gróf Zichy Edmund somogy megyei beleznai birtokára ment a gróf meghívása folytán.

A borgoprundi medvevadászatok, melyeket az ottani, gróf Zichy elnöklete alatt álló medvevadász-társulat rendez, október közepé táján kezdődnek.

Zichy Jenő gróf oda is elviszi majd vendégét október közepén.

A vadászaton kívül alig történik olyasmi, a mi szóra érdemes volna a társaságban.

Némi érdeklődéssel kísérték a Lónyayék utazását Angliába, a hol a volt trónörökösne Viktória angol királynő vendége volt reggelire Osborneban. Ez alkalommal mutatta be férjét a grófnő az angol királynőnek. Ez is bizonyítja, hogy milyen kegyben van Lónyayné az angol királynőnél, a ki fia miatti mély gyászában is szívesen fogadta vendégeit.

Részvétellel értesült róla a társaság, hogy Bécsben Forgách Mihály báró, volt főhadnagy, öngyilkossá lett. Az 1850. évben született mánás fia a hasonnevű elhalt turini helytartótanácsosna. Forgách báró főhadnagyt néhány év előtt helyezték tartalékba. Azóta állandó nagyfokú idegességben szenvedett és ilyen állapotban követte el végzetes tettet.

Súlyos csapás érte Gulner Gyulát, a belügyi államtitkár is, a kinek édes anyja, özvegy Gulner Lászlóné, született horvátii Menyhart Jozefa, 85 esztendőskorában Abonyban meghalt. Nagy részvét mellett temették.

Mindig érdekes, ha a társaság újabb tagjai

kezdik szereplésüket s így szívesen fogadták a hírt, hogy a király gróf Thurn Valsassina Ferencznek, az Albrecht porosz herceg 6. számú dragonyos-ezred hadnagyának, a császári és királyi kamarási méltóságot adományozta.

Otthon ki-ki úgy szórakozik, a hogy tud. Gróf Majláth László jelenleg Miholjácson egy gyönyörű várat építtet, mely telve lesz a legelőkelőbb művészek műremekeivel. A kastély első lakója Ferencz József királyunk lesz, ki az 1901. évi őszi hadgyakorlatok alatt több napig fog Miholjácson tartózkodni és ott fogadja majd a horvát és szlavori hódoló küldöttségeket.

A király 70-ik születésnapján s az e hóra esett országos jubileum alkalmával megszólaltatták a krasznahorkai vár régi, híres ágyúit, melyek az 1849-iki szolnoki csata óta csak két-ízből szóltak meg. A régi hátultöltő ágyúk, melyeket a vár jelenlegi urának rendelkezésére szolgáltattak meg a katolicizmus kilencszáz-éves jubileuma alkalmából, történeti nevezetességűek. Valamennyit 1590-ben öntette a Bebek-család, melynek czímerét viselik. A Bebek-ágyúknak megszólalása alkalmából érdekes epi-

Néhány napra Budapestre szólította a társaságot a szent István-díj, mely után csakhamar csönd szállta meg ismét a pesti palotákat s az őszi lófuttatásig alig költözik beléjük valami pezsgő élet.

ÜNNEPLŐ EGYHÁZ.

NAGY napok elé került e hó folyamán a katolikus egyház. Kilencszáz éve, hogy Magyarországon feltűzték az első keresztet, mely azóta e nemzet szimboluma.

Kegyelettel kell megemlékeznünk ez alkalommal a régiekről, a kik a fölvilágosultság derengésében, félhomályában is fölsímték az igazat, a jót, a főnmaradás biztos horgonyát. Kilencszáz év hangja, küzdelme, vívmánya, története csendül ki ma a harang szavából és ezt a szót megérti, megérzi mindenki, a kit a honi rög táplál.

Esztergomban pedig kibontotta szárnyait a mult és betakarta vele az egész nemzetet. Ott volt egész Magyarország áhitata, ott volt minden magyar ember figyelése, ott dobbant össze a közérzület, ott esett rá a magyar korona ferde keresztjére a hálás emlékezés sugara.

Szerteszállt a főséges ünnepről a tömjénfüst és a hálaének és megszentelte Árpád földjét a hit, a mely e haza földjén megülte születésének, uralmának kilencszázados fordulóját. Vajha megtisztítaná ez a szerteszálló dicsének és tömjénfüst ezt a nemzetet és a harangszó szárnyán édes megbékélést vinne palotába, kunyhóba egyaránt.

A nagy ünnep oly imponzáns lefolyású volt, hogy emlékezetes marad mindenki előtt, a ki csak részese volt.

Már kora reggel megkezdődött az egyes testületek fölvonulása, melyek között feltűntek a nemkatolikus hitközségek küldöttségei.

Fél nyolcz óraker indult el a menet s mire 9 óraker a primás megérkezett, már el voltak foglalva a kijelölt helyek.

Fél 9 óraker a primás is megérkezett, ki ez alkalommal is a millemáris díszmenetre emlékeztető pompát és fényt fejtett ki. Ismeretes hatlovas díshintóját mindkét oldalon vörös- és kaczagánymentes huszárok vették körül. A hercegprimás nyitotta meg a menetet, de még az ő fogata előtt haladt lóháton *Komlóssy* Ferencz kanonok, kezében a kettős kereszttel.

A primás kocsija mellett haladó hat apród, a kik hosszú, vállra omló parókás hajjal, mellükön a primási címert hordó pajzsokkal, oldalukon tarsolylyal, melyen e fölírás volt: *Istenért és hazáért!* festői látványt nyújtott.

A primás kocsija után mentek a primási udvarhoz tartozó papok, az esztergomi kanonokok, gróf *Csáky* Károly váci és *Hetyey* Sámuel pécsi püspökök.

Ez a fölvonulás feledhetetlen kép lesz mindazoknak, a kik tanúi voltak.

A székesegyház bejáratához érkező hercegprimást az egybegyült papság karingben és biretumban fogadta. Időközben a jeggyel bírók elfoglalták helyüket a templomban.

A főoltárnál a hercegprimás trónja a király képviselője számára volt föntartva, vele szemben, a nagyprépost trónján foglalt helyet a primás. A kanonokok helye ez alkalommal a notabilitások számára volt hagyva, a kik már a hercegprimás megérkezése előtt elfoglalták helyeiket. Ott voltak: *Szapáry* Gyula gróf, volt miniszterelnök, *Zichy* Nándor gróf, a ki csak a mai ünnepre

BETHLEN GRÓFNŐK.

zodot elevenítenek föl, mely 1855-ben történt meg Albrecht főherceggel, a ki akkor, mint Magyarország kormányzója, hivatalos minőségben utazta be a felsőmagyarországi vármegyéket.

A főherceg éppen elhagyta Szepes vármegye területét és kocsija Uhorna gömör megyei község határába gördült át, mikor egyszerre csak megdördültek a krasznahorkai ágyúk. Albrecht főherceg a pokoli ágyúzásra megdöbent és dühösen szólt oda a mellette ülő gömör megyei főnöknek, Koreskának:

— Sind denn die Rebellen im Gömörer Comitatz noch nicht vernichtet?

Az elképedt megyei főnök (Bezirkschef) csak nagynehezen magyarázta meg Albrecht főhercegnek, hogy ezek csak a régi ágyúk, melyek a szolnoki csatában is szerepeltek, de mint az Andrássy-család erekléjé, visszaadattak a családnak és most a tulajdonosa, gróf Andrássy György, az ő tiszteletére szolgáltatta meg őket.

Ezután hallgattak és unottan ásitottak a levegőbe a hatalmas ágyúk egészen 1883-ig, a mikor Milán királyt üdvözölték, a ki meglátogatta a krasznahorkai várat. Milán rendkívül érdekelték a régi csataszerszámok és nagy gyönyörrel nézegette, mint sütögette el őket Venczel ácsmester, volt 48-as tűzér, a megtüzesített vasostorral.

jött el, *Márkus József* főpolgármester, *Teleky Géza* gr., *Ruffi Pál*, *Major Ferencz*, *Frey Ferencz*, *Neiszidler Géza*, *Molnár János* orsz. képviselők, több esztergomi megyei és városi törvényhatósági tag, mindnyájan magyar díszben, majd *Kuplanitz* főispán, *Andrássy János* alispán, *Mayláth* gróf nyugalmazott főispán s a meghívottak hosszú sora.

A hercegprimás az «*Ecce Sacerdos magnus*» szólamai mellett vonult be, hosszú papi menettől kísérvé a katonák sora között, útközben áldást osztogatva a hívőknek, a kik ájtatosan meghajtott fejjel fogadták az áldást. A hercegprimás ezután stallumához sietett, hogy ott bevárja a király képviselőjének megérkezését.

püspökök, *Fehér* Ipoly pannonhalmi főpát, *Takács* Menyhért jászóvári prépost fehér ruhában, *Vajda* Ödön cisztercita apát.

Alig helyezkedtek el a templomban, már is a fölhangzó lelkes éljenzés jelezte, hogy *Frigyes* főherceg, a király képviselője közeledik.

A hercegprimás papi segédletével a templom bejárata felé indult, de már a templom közepén találkozott egymással a király képviselője és Magyarország biboros hercegprimása. A primás mélyen meghajolt a király képviselője előtt és egy pap által odanyújtott szenteltvízzel telt szelencéből megáldotta a főherceget, ki az áldást mélyen meghajolva fogadta.

A primás utat nyit a főhercegnek, a ki a

szentbeszédet, melynek hatása alatt oszlott szét a közönség.

Mise után *Frigyes* főherceg elutazott, de az ünnepnek folytatása volt a megyei székházon, ahol díszközgyűlésre jöttek össze.

Ezt a díszebéd követte, melyen 972 meghívott vendég vett részt s melyen nagyhatású pohárköszöntőjét mondotta Magyarország aranyhajó hercegprimása. Az óriási lelkesedéssel fogadott beszéd után *Szell* Kálmán miniszterelnök köszönte meg a hercegprimásnak, hogy ez egyházi ünnep nemzeti jellegét így kidomborította. Az ő szavait *Császka* György érsek köszönete követte, melyben üdvözölte a primást.

E nap többi része a szórakozásnak volt szánva

GRÓF BETHLEN ALADÁR ÉLESZI KASTÉLYA.

Néhány percczel később megérkeztek a magyar kormány tagjai és a parlament képviselői, a kik a kóruson foglaltak helyet, élükön *Szell* Kálmán miniszterelnökkel és *Perczel* Dezső házelnökkel, *Darányi* Ignác, *Lukács* László, *Wlassics* Gyula, *Plósz* Sándor miniszterek és *Gromon* Dezső államtitkár, az alattuk levő széksorban látható volt *Márkus* József, *Fraknói* Vilmos püspök, *Thewrewk* rektor és számos más notabilitás.

A püspökök, a kik ez alkalommal voltak láthatók, a szentély előhajójában foglaltak helyet. Ott voltak: *Császka* György kalocsa érsek, *Bende* Imre nyitrai, *Bubics* Zsigmond kassai, *Csáky* Károly gróf váci, *Dessewffy* Sándor esztergomi, *Fürész* Gyula munkácsi, *Hetyey* Sámuel pécsi, *Hornig* Károly veszprémi, *Mailáth* Gusztáv gróf erdélyi, *Rimély* Károly besztercebányai, *Szmevcányi* Pál szepesi, *Váli* János eperjesi, *Radu* Demeter lugosi, *Szabó* János szamosújvári

katonák sora között elfoglalja a főoltár mellett levő trónust.

Ekkor a hercegprimás visszatért stallumához, honnan intonálta a nagymisét.

E pillanatban egész magasztosságában és fönségében tárul a gyönyörű kép a néző elé. A főoltár mellett áll a kettős kereszttel *Komlóssy* Ferencz kanonok, tőle nem messze *Fischer* kanonok az apostoli kereszttel. Az egész megjelent közönség a katonákkal együtt nagy ájtatossággal vesz részt a misén. Mindenütt zászlók láthatók s a díszruhák tömkelegében látható egy-egy falusinak ünnepi köntöse is.

A mise befejezése előtt fölhangzottak a «Felvitetett magas mennyországba» és «Ah hol vagy, magyarok Istene» régi szép magyar énekek s befejezte a misét Jókai Király-hymnusa.

Mise után *Rimély* Károly püspök mondott egyszerűségében megható és fölemelő ünnepi

s az ünneplők legnagyobb része kirándult Esztergom gyönyörű vidékére. — Az egész ország együtt ünnepelt Esztergommal s a hol magyar szív dobban és hittel néz a keresztre, áhitattal borult le minden Isten nagysága előtt, újabb ezredévre kérve a kereszt védelmét.

A magyar kereszténység jubiláris ünnepségeinek egyik fényes és kiemelkedő része volt az országos katolikus nagygyűlés tanácskozása Budapesten. Egyházi és világi méltóságok, egyházi és világi tagok közös áhitattal gyűltek egybe a Vigadó nagytermében, hogy három napra terjedő tanácskozásaikon minél fényesebben hódoljanak a keresztény vallásnak s szent István király emlékének. Az első napnak fényes jelentősége volt ifj. *Zichy* János gróf beszéde, a mely történelmi alapon vázolta a katolikus vallás működését 900 éven keresztül.

A FŐPAPSÁGRÓL.

HEKETE gyász borult az ősi magyar koronázó városra, Székesfehérvárra.

Steiner Fülöp püspök rövid szenvedés után örökre lehunyta szeméit.

Tegyünk egy koszorút ravatalára, melyet az ő érdemeiből fontunk.

Szelidsége, bőkezűsége, jótékonyága, igazgatószeretete, hitbuzgalma egyikévé tették legkiválóbb főpapjainknak. És benne az egyházi ember mögött nem maradt el a hazai sem. Igaz lelkesedéssel csüggött nemzete sorsán és a mi erejétől telhetett, mindent megtett annak előmenetelére, fölvirágzására.

A magyar nemzeti kultúra sokat köszönhet Steiner Fülöp mély elméjének, erős magyar érzésének és annak a nagy erélynek, a mely az ő meleg lelkében lakozott.

Az volt a meggyőződése, hogy egyháznak, vallásának nem tesz eleget az, a ki csupán az az iránti belső kötelességeit teljesíti és csak a maga szíve mélyében ápolja a hit iránti legfőbb kötelességeket; ő előtte a hitvallás annyit is jelentett, hogy a hitvallónak kötelessége egyháza és vallása hű katonájává szegődni és készen lennie azt mindenki ellen megvédeni, ha kell, támadással is.

Ezért volt Steiner püspök az egyházpolitikai főpapi ellenzék lelke és vezére.

Az ő lelke már lerázta földi bilincseit és szabadon repül föl Istenéhez, a kit annyira szeretett és imádot.

Aggasztó hírek keltek nem egyszer szárnyra a pápa egészségi állapota felől is, de szerencsére mindannyiszor túlzottaknak bizonyultak. Gyöngélgedik, de azért megülte névnapját s a Vatikán könyvtári termében fogadta a névnap üdvözlőket.

Hűz bibornok, több külföldi püspök, köztük Coublaux, Abesszinia főérseke és a katolikus társulatok küldöttségei tisztelegtek a pápánál, a ki jókedvűen fogadta az üdvözlőket. Különösen örömet fejezte ki a fölött, hogy a jubileumi évet egészséggben érte meg. Coublauxtól Menelik felől kérdezősködött és megnyugvással vette tudomásul, hogy a névus előzékenyen bánik a római katolikusokkal. Aztán kézsókra bocsátotta a Szent-Péter-egylet tagjait, a kik egy kosár virágot és gyümölcsöt nyújtottak át a pápának.

Gyöngélgedése akadályozta a hercegprimást is, hogy oly mértékben vegyen részt az egyház 900 éves jubileumának ünnepségein, a hogy szerette volna, de ez évforduló jelentőségét a maga módja és nagy lelke szerint ünnepelte meg és a kereszténység behozatala s a magyar királyság megalapítása 900-dik évfordulója emlékére a következő alapítványokat tette: az Esztergomban építendő kath. tanítói árvaház alapjára 30.000 kor., a módosi rk. leánynevelő-intézetre 30.000 kor., növevelési ezélokra 40.000 kor., Esztergom város szegényeinek 5000 kor., a budapesti tanegylet házára 5000 kor., a budapesti gyógyíthatatlanok kórházára 10.000 kor., összesen 120.000 korona.

A jubileum öröme még egy régi vágyát is teljesítette s egyúttal méltó elismerésben részesítette régi önfeláldozó hívét, Kohl Medárdot, a kit a hercegprimás kegye révén már fiatalon ért a kiténtetés, hogy kinevezték esztergomi főszentelt püspökké.

Az Isten kegye kísérje további útján.

AZ ELESDI KASTÉLY OLDALRÓL.

SPORT

BÖLCSÉN intézte azt úgy a lovaregylet igazgatósága, hogy a legnagyobb hőség idején átteszi a sport színterét a fülelt Alföldről a Kárpátok közé s a leperzselt, kiaszalt alagi gyept helyett Tátra-Lomnicz üde pázsitjára csalogatja a sportra vágyó közönséget.

A tátrai meeting ma már kiváló sportélvezetet nyújt és régen túl van a kezdet nehézségein s azokon a válságokon is, melyek a kotingbrunni versenyek fenyegették. Itt látjuk legjobban kidomborodni a lóversenyek nemzetgazdasági jelentőségét, mert a lótenyésztés érdekein kívül szolgálja a magyar fürdőügyet, emeli az idegenforgalmat, a vasutak bevételeit s a közegészségügyre is jótékony befolyással van, mert üde levegőre viszi a petyhüdt tüdejű közönséget.

Ma még nem oly látogatott, mint a hogy kívánatos volna, a minek okát sok oly jelenségben kell keresnünk, melyek idővel változnak.

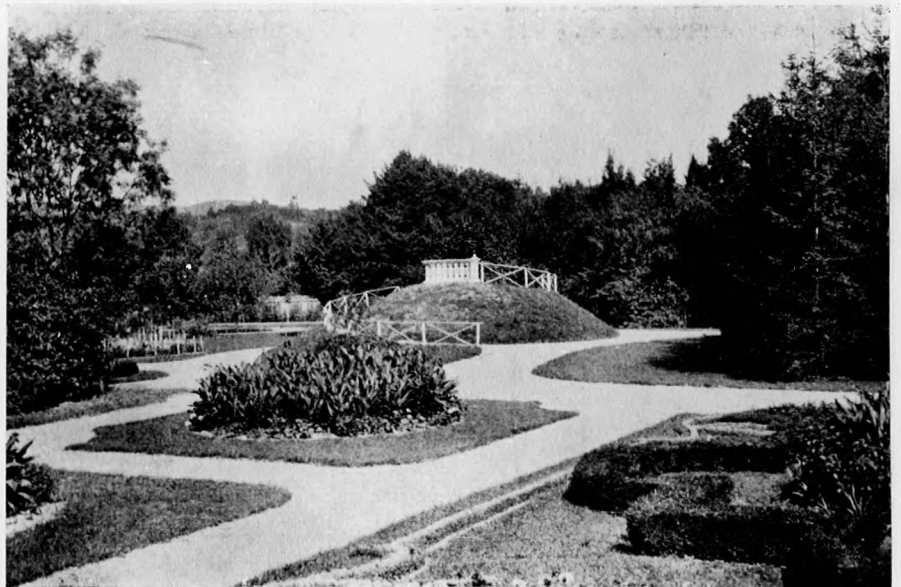
A vasút még mindig nem rendezkedett be e célra s maga Tátra-Füred sem helyezkedik

e versenyekkel szemben arra az álláspontra, melyre saját érdekében helyezkednie kellene. Kevés, de drága szoba s az ezzel járó boszúság ma még sok embert visszariaszt e versenyek látogatásától, de remélünk kell a legjobbat.

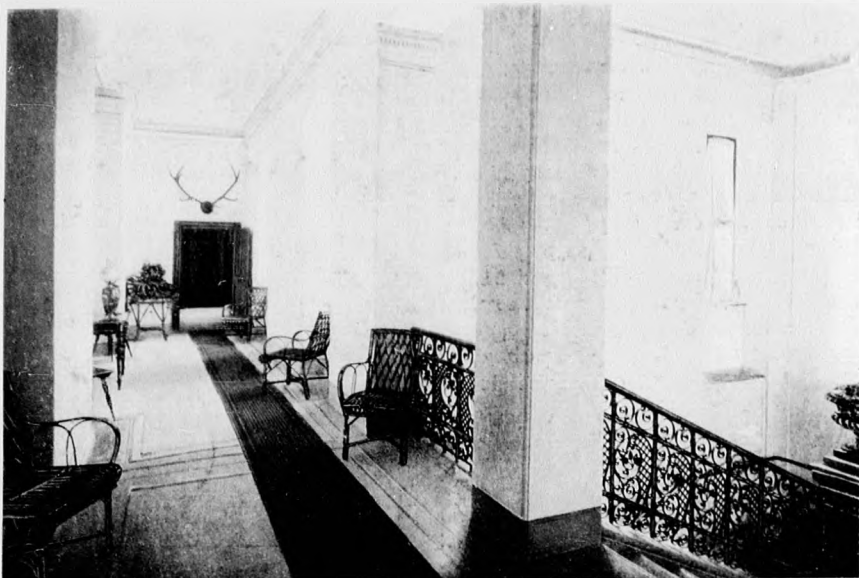
Az a festői szépségekben gazdag kép, melyet a tátrai versenyek nyújtanak, a világhírű vidék és maga a sport, mely az igazgatóság különös kegyében áll, lassan utat törnek majd a közönség közönyén át s rövid néhány év múlva nemcsak a magyar, hanem az európai sportsmennek itt találkozhatnak majd egy hétre, talán többre is.

Az ideai meeting eredménye elég kedvező a sportra. A tátrai handicappet Façon nyerte meg Jablanica, Gonosz és még 8 más jobb klasszisba tartozó ló ellen, — a poprádi díjat Da Capo, Kynast és Rézes ellen, — a szepességi díjat Retford, Délczeg és Da Capo ellen, — s végül a Kárpáti díjat Max, Quota és Elcget ellen, a hol a vert mezőnyben voltak: Kara, Lili, Façon és a nagyratartott Dunántúl.

A Tátrából Budapestre kerültek a telivérek, hogy nyári formájukat az ország első versenyterén mutassák be. A mi szent István-napi közön-

PARK-RÉSZLET.

FLŐCSARNOK.

ségünknek igazán alig tudnánk szórakozást nyújtani, ha nem ez időre esne az augusztusi meeting s két nagy díja, melyek már előzetesen foglalkoztatják a sportközönséget.

E versenynapok mindegyikére jut valami szenzáció. Megnyitja ezek sorát az első napon az Igazgatósági díj, melyet Alfréd nyert meg. A második napon általános meglepetést okozott, hogy a nyári kísérleti versenyt Charmant nyerte meg. A nyári handicap — Gonosz, a víztoronydíj — Sobri zsákmánya lett.

Ez a verseny elárulta a Szemere-istálló nagy formáját s mégis meglepetés számba ment, hogy *Sternbusk* megnyerte a Szent-István-díjat, ismét szaporítva e rokonszenves istálló nagy győzelmeinek számát.

A Lágymányosi-díj megnyerésével Festetich gróf Diadalja bizonyította be nagy formáját és mégis meglepte a közönséget az Erzsébet királyné díjának megnyerésével.

Az alagi versenyek jelentőségét, melyek a budapestieket követték, megrontja az a körülmény, hogy egyidőben Bécsben is van lófuttatás, a mi az istállók javát oda szólítja.

SZÍNMIŰIRODALMUNK PANGÁSA.

BAPUNYÍTÁS előtt vagyunk és előttünk fekszik a színházak programja. Nincs abban semmi vigasztaló.

A színházak szaporodásával, a színházjáró közönség növekedésével nem áll arányban a színműirodalom fejlődése. Nem, hogy arányban nem áll; sőt ellenkezőleg, visszafejlődik, mondhatnánk, hogy pang. Tekintsünk a múltba. Ősztől nyárig egy számottevő darab sem került színre olyan, mely a magyar génusz díszére válnék, olyan, mely a mi lelkünkhöz szólott volna. Az új program pedig nagyon kevésvel biztat.

Ki kell mondanunk a lesújtó szót, hogy ma nincs egyetlenegy számottevő színműírónk. Dilettánsok, tehetségesebb kezdők darabjaival kísérleteznek a színházak s ha valódi tehetség nevét olvassuk a színlapon, akkor már előre meg lehetünk győződve róla, hogy csak éppen a tehetség nevében rejltő töké kamatját szedik majd egy-két estén; látunk egy ötletet hosszú lére eresztve, avagy vázlatot, mely jobb kidolgozásra nem is érdemes.

Maradandó értékű színművet az egész színházi évad alatt nem láttunk egyik színházunkban sem.

Valami mélyebbre menő okának mégis csak lennie kell, hogy minden téren való irodalmi föllendülésünk közepette éppen a színműírás jut dekadenciára, a mikor pedig éppen ez volna abban a helyzetben, hogy legjobban virágozzék. Színházaink most egészséges versenyben élnek s csaknem minden színre való műfajnak külön színháza van. Az igazgatók örömmel kapnak minden valamire való darabon, sőt pazar kiállítással segítik elő az író sikerét, takarják a mű hiányait.

Frivolitás volna ennél a szomorú jelenségnél valami általános irázissal siklani el az oknyomozás nehézsége fölött.

Az irodalom ma erős, az írók sokan vannak és tehetségesek. Átlagban számítva az irodalmi erők nivója elég magas. Vannak önálló nagy zsenieink s köztük nem egy nagy sikereket is aratott a színpadon, mint Herczeg Ferencz, Rákosi Viktor, Császár Imre, Somló Sándor s még egy-kettő. Vannak, a kiktől ezt még csak várja a közönség, mint Bródy Sándor, Malonyay Dezső (a kinek első kísérlete már elég sikerrel járt), talán Szomaházy István is, de mindenesetre Ambrus Zoltán.

Mögöttük állanak az öregebbek: Gabányi, Bercsényi, Rákosi Jenő, Dóczy Lajos, Bartók és a többien.

A színműírók gárdája tehát meg volna és tehetségben nincsen hiány. A munkakedv is megvan, mert a fősoroltak mindannyian szorgalmasan dolgoznak, ha más téren is. Mégis más volna a színházak statisztikája, ha mindezek a színműirodalmat gyarapították volna tehetségükkel, munkásságukkal.

Tovább menve ezen az úton, nem lesz nehéz rájöttünk a helyes okra, mely színműirodalmunk meddőségét megmagyarázza. Ha íróink megvannak, a színházak pedig örömmel nyitnak számukra tért, akkor e pangás okaik nem kereshetjük másban, mint az irodalmi viszonyokban.

A külföld hatása gátolja színműirodalmunk fejlődését.

Tegyük ez a mondást még szigorúbb kritika tárgyává.

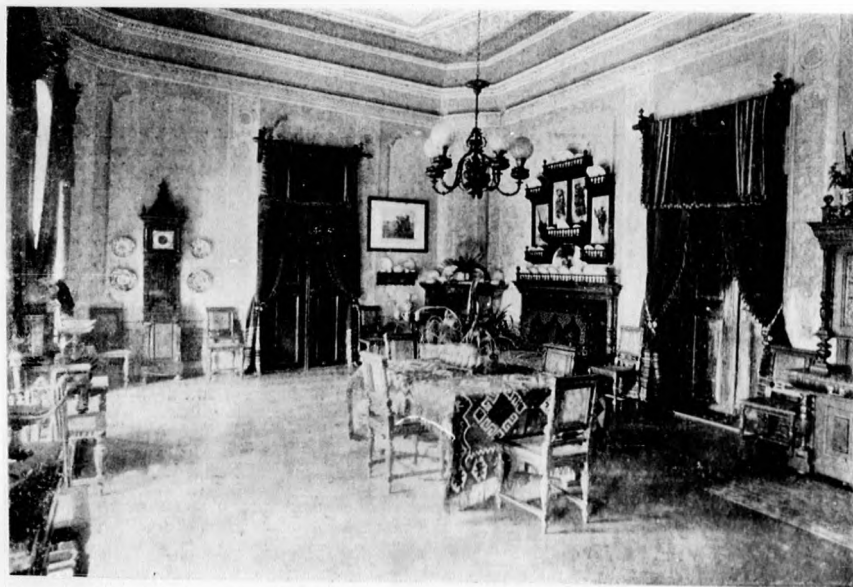
Ketté is oszthatjuk. Első részében azzal kell foglalkoznunk, hogy a külföld áttermelése s az idegen színdarabok kultiválása mily mértékben vonja el a színházakat a hazai termeléstől. A válasz itt is keserű, mert legjobb esetben is minden színház estéinek kétharmadát az idegen műsáznak szenteli. Ám az igazgatók kényyszerhelyzetek előtt állanak. Ujdonságot adni kell s ha nincs jó magyar darab, nyulnak az idegen után. Ez üzleti kérdés is menthető.

Másik részében ez a kérdés már veszedelmesebb. Ez a rész feléleli azt a hatást, a mit a külföldi darabok nálunk a közönségre tesznek s azt, a mit a külföldi színműirodalom tesz íróinkra.

A közönség szívesen fogad minden újdonságot. A budapesti közönség pedig főleg alkalmas erre, mert nincs nemzeti karaktere, kozmopolita s így erősen hajlik az idegen felé. Gyorsan emészt s éppen azért hamar a vérébe megy minden idegen. A szellemi táplálék mellett nem tudja kellően megélni a magyar termést.

Ha még erősen karakterisztikus magyar élet viszünk eléje, hamar meghódol, mert hisz ez rokon a lelkével, dobban a szívével. Csakhogy itt van a kérdés legköszörültebb éle.

Ugyanis nem tudunk és nem akarunk spe-

EBÉDLŐ.

ciális magyar darabot írni. Nem akarunk, mert ez nem modern és erős tehetséget kíván, hogy sikerre vezessen — de nem is tudunk, mert a külföldi színműirodalom oly erős nyomokat vajt írónk lelkébe, hogy a faji tisztaságot előlte bennünk. Áll ez a kisebb tehetségekre.

Az izmosabbja, mely az idegen irányoknak jobban ellentáll, megállott. Inkább más térére lép, minthogy kétesvégtű csatákat vívjon a nagy közönségnek ferde irányba terelt izlésével.

Az idegen irányokat fölszívni, lelke tüzeben földolgozni, a nemzeti irányhoz átídomítani nem szokás nálunk.

Részben gyöngeségből, részben lustaságból. Néha, sőt gyakran nem is érdemes, mert ez irányok oly sűrűn változnak, oly rövid életűek.

Ha nem is rontják meg íróinkat, de mindenesetre megakasztják működésüket s talán nem jár rossz nyomon az, a ki ebben keresi a mi színműirodalmunk pangásának okát. *Chrisantém.*

§ SZOBRÁSZATUNK §

Párisban és itthon.

DEREKASAN megállták helyüket szobrászművészeink Párisban, a hol a zsűri a festői osztályban nem tudta magát elhatározni arra, hogy medaille d'honneur-t adjon, de a szobrászati osztály zsűrije három grand prix-t juttatott a magyar szobroknak — a mi megfelel a medaille d'honneur-nek.

A grand prix (medaille d'honneur) Fadrusz, Strobl és Zala uraknak jutott.

Első érmet (première medaille) kaptak: Senyei, Róna, ifj. Vastagh György.

Második érmet (deuxième medaille) Kiss, Teles, Tóth, Holló.

Harmadik érmet (troisième medaille) Vedres, Radnai, Beck, Ligeti, Szirmai, Führer, Nagy.

Kitüntető elismerést (mention honorable) kapott Barcza.

De nemesak kint a nagyvilág előtt, hanem itthon is serényen folyik a munka.

Mátyás király kútja, mely a királyi várpalota udvarának legérdekesebb történelmi emlékműve lesz, már öntés alatt van. Az érdekes szoboresorozat, melyet Strobl tanár mintázott, Mátyás király híres vadászatát örökíti meg. A vadászruhát viselő király az erdőből bukkan elő és egy forrás partján leszúrja a vadkant. Előtte áll csatlósa, a ki kürtöt fúj, továbbá hatalmas vízlákkal a falkanagy. A csoportot érdekesen egészíti ki Szép Ilonka és Galeottó történetíró alakja. A tudós egyik kezében vadász-sólymot tart, a másik kezével pedig könyvbe jegyzi a király böles mondásait. Valamennyi alak bronzból lesz öntve, míg a vízmedence sósuti kőből, a háttér pedig mozaikból készül. Az érdekes szobormű a várpalota második udvarát fogja díszíteni és a Szent-Zsigmond-kápolna fogja háttérét alkotni. Az öntést az ujjesti Beschoner-gyár végzi.

Ugyanitt már több szobor áll készen és vár a föllállításra. Ezek közt legnagyobb szabású Róna Józsefnek Savoyai Eugént ábrázoló lovasszobra, melyet 1902-ben a királyi várpalota udvarának közepén fognak fölláttatni. Egy éve, hogy készen van már Tompa Mihály életnagyságú szobra is, melyet Holló Barnabás készített. A pompásan sikerült szobrot Rimaszombatban állítják föl és leleplezése a jövő év május havában a vármegyeháza fölszentelésével egyidejűleg fog megtörténni.

Ugyancsak teljesen készen van Zilah város

SZALON.

közönsége által megrendelt Wesselényi Miklós báró szobra is, melyet Fadrusz mintázott. Ennek a szobornak leleplezése ezen az őszön lesz. Készen van már a millenniumi oszlop Gábor arkangyala is, melynek a gipszmintája a párisi világkiállításon van.

A napokban öntötték meg teljesen a kolozsvári Mátyás-szobrot is, melynek most már összeállításán dolgoznak. Hogy mily óriási méretű Fadrusz mester lovasszobra, mutatja az, hogy Kolozsvárra való szállítására négy nyitott vagon kell. A szobor súlya körülbelül 22 ezer kilogram és a legújabb határozat folytán csak a jövő tavasszal leplezik le. A tíz kis méretű király-szobor közül már öntés alatt van a Róna által tervezett Zrínyi-Miklós-szobor, mely a hőst a Szigetvárból való kirohanás pillanatában ábrázolja. Jobb kezében kardot tart, baljában pedig a zászlót lobogtatja. Az egész alak szinte élni, lihegni látszik és valósággal magával ragadja a szemlélőt. Ugyancsak Rónának aradi Szent-Háromság-szobra még öntés alatt van.

Hatalmas munkát végzett Fadrusz János is Tisza Lajos gróf mintázásával.

Tisza gróf szobrában Fadrusz Szeged város újjáépítőjének akart emléket emelni. Föladatának megoldásánál a munka, a tett, a teremtés eszméje lelkesítette. Ez a lelkesedés aztán magával ragadta a lelkét s a Tisza-szobor helyett csinált egy olyan remekművet, mely sokkal általánosabb, sokkal emberibb és sokkal örök-igazabb, hogyszem csupán egy ember szobrának tekinthessük. Nem is a Tisza gróf szobrának nevezném el, inkább valami másképen, teszem azt: a munka miséje.

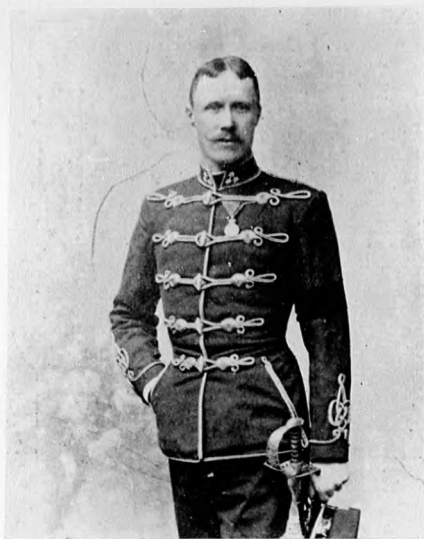
Míg a többi szobrász eddig egy-egy alak életéből csak valamely jellemzőbb pillanatot volt képes megörökíteni, s az eszmét magát holmi jelvényeket és pálmáigat tartó géniuszokkal jelképezte, Fadrusznak sikerült e megszokott eszközök nélkül is — egy egész élet munkásságát megmintázni. S mindezt oly bámulatos egyszerűséggel, oly világosan, hogy első pillanatra föl tudja fogni, meg tudja érteni még a legegyszerűbb ember is.

De ime a szobor.

Képzelnék el két sor kőcocskát, sima, egyszerű valamennyi, minden dísz nélkül. Öt-hat

SZALON.

GRÓF PÁLFFY SÁNDOR.

darab az egész, valami épülőfélben levő falnak a kezdete, ez a szobor talapzata.

A felső koczka tetején áll férfias majesztással a gróf alakja. Nem díszmagyarban, kardosan, kócsagos kucsmával, nem szósnoki pózban, öszszes rendjeleivel, hanem egyszerű polgári öltözetben, a lehető legkeresetlenebb állásban.

Modern szobor, mely modern benyomásokat kelt és díszére válik az impozánsan emelkedő magyar szobrászatnak.

A KILITI-KASTÉLY.

Gróf Pálffy Sándor és neje, Batthyány Erzsébet grófnő.

HA MOSON-ÓVÁRIG vonaton megy az ember és itt kocsira ül, egy szép alle-én keresztül juthatni a kiliti-kastélyhoz, mely gróf Pálffy Sándor tulajdonát képezi.

A kastély nem tartozik a nagyarányúak közé. Régi épület és így építészeti szempontból érdekes, mely azonban most restauráltatott s ekkor ellátták modern berendezésekkel.

Az erdői Pálffy-család a legrégebbi előkelő családok egyike s az oknyomozó történetbúvárok megegyeznek abban, hogy a Pálffyak a Géza fejedelem idejében bevándorolt *Hederik* nemzetiségéből erednek. E nemből kivált hédervári Kontcsaládból ered a mai grófi Pálffy-család. Nevük Kont Pál keresztnevéből származik. Egyik ősük nőül vette erdői Bakocs Balázs, Klára nevű leányát s akkor vették föl a Pálffyak az erdői előnevet s a Bakocs-család címerét, melyet a mai napig is viselnek.

Már négy század óta a férfi-tagjai a legnagyobb méltóságokat viselik. Gróf Pálffy Sándor az ősi Pálffy-család harmadik ágából származott. Atyja gróf Pálffy Géza csász. és kir. kamarás, ezredes volt, anyja Erdődy Gizella grófnő, csillagkeresztes hölgy. Atyja 1859-ben lépett nejével házasságra, mely házasságból 1861-ben született Sándor gróf.

Fiatalabb éveit katonai szolgálatban töltötte s mint tiszt a 3-ik és 5-ik huszárezredben szolgált. Most gazdálkodik s egyedül családjának s mintaszerű gazdaságának él. Gátán is van egy nagyon szép fekvésű és külsejű kastélya, melyet ritka szép és nagy park árnyékol. Néhai Batthyány József gróf fáradhatlan szorgalmának köszönheti a gróf e két szép uradalmát: Kilitit és Gátát.

A gróf rendkívül boldog családi életében. Batthyány Erzsébet grófnőt vette feleségül, ki

gróf Batthyány József s neje Batthyány Ludovica grófnő házasságából született. Mint József Ágost főherceg kamarai előljárója ismerkedtek meg Pozsonyban kiválóan szép nejével.

Gróf Pálffy Sándor családja az úgynevezett vöröskői ágak nevezetük Pálffy Rudolfról, ki 1785-ben született. A másik két ág a detrekői vagy hercegi és a borostyánkői vagy stomfai ág.

Gróf Pálffy Sándor családfájában is kiváló emberek voltak, hogy közülök csak néhányat említsünk: gróf Pálffy Móríc, ki v. belső titkos tanácsos, altábornagy, Magyarország királyi helytartója; gróf Pálffy István, cs. és kir. kamarás, volt pozsonymegyei főnök; továbbá gróf Pálffy János Károly altábornagy, ki nagyapja volt Sándor grófnak.

Nem érdektelen, ha megemlítsük a Pálffy-család címerét: Alapja kék mező, melyből zöld hármás hegy mögül aranykerékből kinövő természetes szarvas tűnik elő. E címert némi változtatásokkal is használják s pedig úgy, hogy gyakran hiányzik a hármás domb és a szarvas csak félkerékből nő ki.

Kétségtelen, hogy a Pálffy-család Magyarország egyik legrégebbi főnemesi családjá, melynek története egybe van forrva Magyarország történetével s a kinek eszébe jut Pálffy Miklós, a törökverő hős, kinek érdemeit 1599-ben törvényezikbe iktatták, az tisztelettel adózik a Pálffy grófok irányában, kiknek családjából annyi jeles, nagy hazafi került ki az ország javára.

SZÍNHÁZ

A NYÁRI tespedést, mint a viharágyú szava riasztotta meg Beöthy László, a Nemzeti Színház új igazgatója, a ki egyszeribe előállott a programjával.

Első szava az, hogy ezentúl nem kilenc és fél, hanem teljes 10 hónapig tart majd a Nemzeti Színház éve. A program e része föltétlenül érdekli a mi közönségünket is és kiemeljük belőle a következőket:

Tizennyolcz egész estét betöltő újdonságot és hét újdonságszamba menő följújtást tűzött az esztendő műsorára az igazgatóság, a mi kétség-telenül csak igen erős igyekezettel elvégezhető munkamennyiség. Ezzel szemben azonban a bekezdő hetek játékkrendjének kivételével a szezon folyamán jórészt csak újdonságszamba menő darabok fognak színrekerülni, míg a tavalyi évadban a színház művészi személynének 120-nál több darabot kellett műsoron tartania.

Az évad első újdonsága szeptember 21-én Schönthan és Koppel-Ellfeld 3 fölönásos verses vígjátéka, *Die goldene Eva* lesz, a melyet Makai Emil Aranyasszony címen fordított magyarra. (Egy héttel utóbb mutatja be a színház ifj. Dumas *Un pere prodigue* cz. vígjátékát a *Tékozló apa* címmel.) A következő héten lesz a Nemzeti Színház első eredeti újdonságának bemutató estéje, a melyen Gabányi Árpádnak *Az ember-evő* cz. vígjátéka kerül színre.

E három első bemutató után egy kis szünettel sorban következnek a színház újdonságai és följújtásai, a melyek közül a műsorban már meghatározott helyük van a következőknek:

a) Eredetiek: *Ejféli után*, vígjáték 3 fölönásban, írta Hajó Sándor. *A Peleskei nótárius*, írta Gaal József. *A kuruczok Párisban*, vígjáték 3 fölönásban, írta Berezik Árpád. *Rabszolgák*,

drámái költemény, írta Palágyi Lajos (a Telekydíj nyertese). A testvérek, dráma 3 fölönásban, írta Laczkó Andor. *A bor*, vígjáték 3 fölönásban, írta Gárdonyi Géza.

b) Idegenek: Shakespeare: *Troillus és Cressida* (új fordításban), színpadra alkalmazta Beöthy László. *Antonius és Cleopatra*, színpadra alkalmazta Hevesi Sándor, Schiller *Tell Vilmosa*, fordította Várady Antal. *Aischylos: Heten Theba ellen*, fordította és színpadra alkalmazta: Rákosi Jenő. *Sudermann Herman: Morituri*, fordították: Fái J. Béla és Makai Emil. *Hauptmann Gerhard: Der Bieberpelz* (A bunda), komédia 3 fölönásban, fordította: Sebők Zsigmond. *Dreyer Miksa: Téli álom*, dráma 3 fölönásban, fordította: Ivánfi Jenő. *Brieux: A böleső*, dráma három fölönásban, fordította Gábor Ignác. *Freitag Gusztáv: Ujságírók*, vígjáték 3 fölönásban, fordította: Márkus Miksa. *Berton-Simon: Zaza*, szímmű 4 fölönásban, fordította Heltai Jenő. *Báhr Herman: A star*, szímmű 3 fölönásban, fordította: Szöllőssy Zsigmond. *Blumenthal és Kadelburg: Verőfényben*, vígjáték 3 fölönásban, fordította Sebők Zsigmond.

Az évad folyamán érdekesebb följújtásokul a színház igazgatósága a következő darabok színrehozatalát vette tervbe: *A cigány*, *Endre és Johanna*, *A zalameai bíró*, *Csongor és Tünde* (Vörösmarthy Mihály születésének 100-ik évfordulójára), *Demi-monde*, *A betyár kendője*. XI. Lajos. A tavasszal rendezendő Mátyás király emlékünnepe, csatlakozva az ünneplőkhöz, alkalmas darabmal fogja megülni a Nemzeti Színház.

Körülbelül ezek azok a darabok, a melyek a Nemzeti Színház 1900—1901-iki műsorát ki fogják tölni. Az igazgatóság e programmal természetesen még nem kötelezvényt állít ki a színház programjáról, de erejéhez mérten mindent el fog követni, hogy e program pontjai be is váltassanak. Változást újonnan jelentkező eredeti darabok, vagy el nem hárítható nehézségek okozhatnak, a mely esetre az igazgatóságnak még egy sereg darabja van tartalékban. Ezek közül a nevezetesebbek: *A becsületbíró* (Zivuska Jenő), *IV-ik István*, *Ovidius* (Somló Sándor), *A kegyelemkenyér* (Turgenjev), *La loi de l'homme* (Hervieux), *La conscience de l'enfant* (Devore Gaston), *Tosca* (Sardou), *The gay lord* (Quex (Pínero), *Jugendfreunde* és *Kameraden* (Fulda), *La parisienne* (Henry Becque).

Így a Nemzeti Színház! Ám a többi sem akart

GRÓF PÁLFFY SÁNDORNÉ.

elmaradni és ha a közönséggel kevesebbet is tudott, tagjainak nem egy meglepetést szerzett.

Talán a Népszínház fogadta a legkedvesebben tagjait. A szinpadai följáró előcsarnokában kedvesen mosolygott az érkezők elé a próbatábla, melyen az volt írva, hogy fönt a pénztárnál gázsi-fizetés van.

A Magyar Színház szinpadán már próba is volt. A Szulamitot próbálták a megnyitőelőadásra. Bent az igazgató irodájában nagy volt a sürgés-forgás. Rendezők, karmesterek ki- és bejártak az új igazgató irodájában. Lent a följáró előtt arról sugdostak, hogy új primadonnát szerződtetett Rajna Ferenc igazgató Drezdából. Füredi, a ki látta a Madarászban, már is szerelmes az új starba, a ki feltűnően hasonlít Küry Klárához és magyar leány. Szojer Ilonának hívják és Debreczenben született. Hamar elvállik, hogy megállja-e helyét.

A Vígszínházba is bevonultak már a művészek. Ditrói igazgató már itthon van. Bejárta az ország elsőrendű városait, megnézte az elsőrendű társulatok egy-egy előadását és azt beszélik róla a «Vígék», hogy az utitáskájában egy-néhány friss szerződést is hozott magával.

Sőt a vidéki színházra is, mintha most kezdődött volna az a várva-várt hajnal, mert gróf Festetich Andor, a vidéki színház új országos felügyelője hosszabb vidéki körútra indult. Először Kassát látogatja meg a felügyelő, onnan pedig Debreczenbe megy, hogy a nyári színikör ügyében beható tanácskozást folytasson az illetékes körökkel. Debreczenben sokat remélnék Festetich közreműködésétől a debreczeni nyári színház javára. — Ettől várja boldogulását Kövesi Albert is, a ki előbb Ó-Budán, azután a kerepesi-úti Urániában próbált szerencsét s most az egész társasággal vidékre ment.

Kövesi Albertnek megszavazott a közgyűlés havi 250 forint szubvencziót, a mely 4 hónapra ki lett neki fizetve, mert tényleg naponként előadást tartott Ó-Budán. Időközben az Urániában megbukott s kijelentette, hogy soha többet a fővárosba vissza nem kívánkozik. A társulatával elmenni óhajtván, kérte a fővárosi tanácsot, hogy két havi szubvenczióját utolsó méltányossági cselekedet gyanánt adja ki. A tanács azonban a kérelmet elutasította, a mi annál természetesebb, mert hiszen Kövesinek nem azért adott szubvencziót a főváros, hogy itt játszó, hanem hogy Ó-Budán terjeszse a magyar kulturát.

Köve hiszszük, hogy Kövesi vidéken boldoguljon, a hol nincsenek szubvencziók s — Ujházy szerint — auflag nélkül eszik a babzuspeizt.

Különbben is jellemzi a vidéki színház viszonyait az a balsors, mely Géczy darabját, az *Anyaföld* címűt érte.

A Magyar Színház kezdte üldözni és így a vidéken sem igen került műsorra. Most azonban, hogy Krecsányi Ignác oly nagy sikert ért el az «Anyaföld»-del a h.-m.-vásárhelyi színikörben, hogy még a fővárosi kritika is tudomást vett róla; megpróbálkozott az Anyaföld előadásával Baghy Gyula színgazgató Siklóson, a hol nagy nyomorral küzdött. Már ki is volt tűzve az előadás napja, a mikor Krasznay Mihály siklósi főszoigabíró kapta magát és

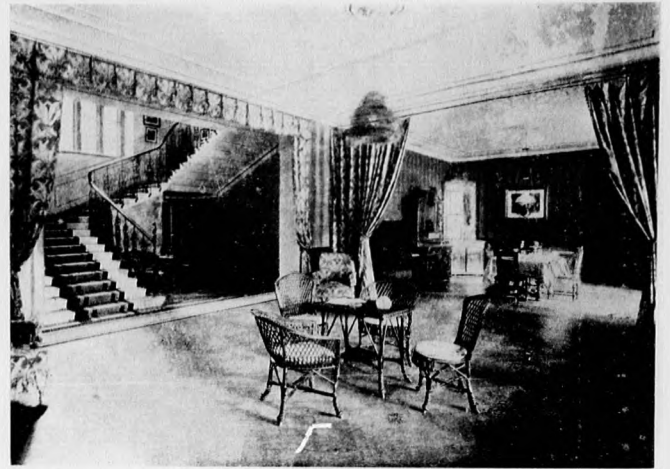
GRÓF PÁLFFY SÁNDOR KILTI KASTÉLYA.

betiltotta az Anyaföld siklósi előadását. A napok óta befizetett elővételi helyáratokat vissza kellett Baghy Gyulának fizetnie, a mit persze Baghy és társulata annyira megéreztek, hogy alig tudtak Siklósról eljönni. Most Géczy István kártérítési pört indított ügyvéde: dr. Gleichmann Lajos fővárosi ügyvéd által Krasznay Mihály főszoigabíró ellen, a ki szerinte túllépte hivatalos hatáskörét akkor, a mikor a törvényes garanciák ellenére egyszerűen betiltotta az Anyaföld színehozatalát. Különösen túlzottnak látszik ez a főszoigabírói buzgalom, a mikor H.-M.-Vásárhelytől (a hol van szocializmus) minden baj nélkül adták ezt a nagyon is szelid irányú népdramát, Pozsonyban pedig senkinek sem jut eszébe a Takácsokat betiltani.

Egyaránt mostoha a sorsa színházaknak, színháztereknek és színműíróknak a vidéken.

Ilyenek mellett szinte kellemesen hat az érdeklődőkre, hogy Arrigo Boito híres operájának, a «Nero»-nak, most készülnek a bemutatójára a milánói Scala-színházban. A Neróban olyan művet ismer meg az olasz közönség, a melyről húsz éve beszélnek már Itáliában a nélkül, hogy a szinpadon előadták volna. A cím szerepet Tamagno fogja énekelni. Boito, a szerző, pedig maga fogja ellenőrizni a szerep betanulását, hogy a történelmi hűség az előadásban csorbát ne szenvedjen.

Még egy hír jött a szép Itáliából s ez Mascagni új operájáról szól. Az igazat megvallva, már magunk is bizalmatlanok vagyunk a Mascagni új operái iránt, bár nem lehetetlen, hogy az idén színrekerülő «Maschere» kireparálja a Mascagni hírnevén esett jelentős csorbákat. Az újdonság zenéjében Mascagni visszatérni látszik a régi olasz zenéhez, a melynek lényege a dallamosság mellett a humor is. — Az opera bemutatója 1901 január 17-én lesz és egyszerre kerül bemutatásra Rómában, Velenczében, Milánóban és Genuában.

NAGYTEREM.

KÖNYVTÁR.

BATHTHYÁNY COMTESSE.

AZ INKEY-KASTÉLY

Rigyácson.

A «TEMPE»-VÖLGYÉRE emlékeztető kies völgy ölében, tölgyes erdők és magas szőlőhegyek által koszorúzott táj közepén áll a *rigyácsi kastély* regényes fekvésével, a Nagy-Kamizsáról Letenyére vezető országút mentén elterülő dombok, virágos rétek és halmok között.

Az új emeletes kastély helyén még az ötvenes években egy olasz stílusban épült, üvegverendával és tetővel ellátott kis földszinti kastély állott, melyet a múlt század első éveiben, az 1836-ban elhalt néhai *Inkey Ferenc* es. kir. kamarás építtetett Olaszországból hozott nevének: báró *Liceni Karolin* kedve szerint. Ferencnek fiúgyermeke nem lévén, a fiágot illető rigyácsi uradalom a testvéröccsére: *Gáspárra* szállott. Inkey Gáspár halála után ennek három fia közül Rigyácot *Kálmán* örökölte, ki a fantasztikus olasz stílusú kastélyt leromboltatta és helyére a jelenlegi elegáns külsejű és berendezésű emeletes palotát építette.

A humánus és nagy műveltségű, áldozatkész hazafi, pallini Inkey Kálmán, volt letenyei főszolgabíró, Zalamegye politikai életének egyik vezérférfia, már harminczhárom éves korában 1876-ban, *Dimár* tengeri fürdőben hirtelen elhalt! A megrendítő váratlan gyász eset legmélyebben sujtotta fiatal hitvesét, a föltűnő szépségű *kamjankai Szemő Lujzát*, a ki egyetlen kis leánykájával: *Mária Valériával*, Inkey Kálmánnak általános örökösévé lett és ki szelid, leereszkedő modorával és jótékonyági ténykedésével a vidéken közszeretben áll. Szomorú özvegyiségében legfőbb örömét, lelki vigasztát abban találja, hogy minden alkalommal jól tesz s a szegényeken és szűkölködőkön segít! Házánál gyakran találkozik a megye és a vidék intelligenciája s megüli régi szokás szerint a névnapot, a bucsút vagy a karácsony-estét. Ilyenkor van a ház lelkes úrnője a népet is meg szokta vendégszolgálni s megajándékozni. Leányát: a kiváló műveltségű és szépségű *Mária Valériát* gróf *Baththyány Pál* csányi földbirtokos, huszárcapitány vette nőül, két kis leánygyermekük most többnyire a rigyácsi kastélyban van nagyanyjuk gyönyörűségére.

A kastélyt körülövező hatvan holdas gyönyörű angolkert az e fajta parkoknak legszebbike. Még néhai Inkey Ferenc vetette meg a rigyácsi római katolikus templom alapját, mely a szepet-

neki plébániához tartozik. A templom közelében, regényes falombok alatt épült a parkban a *családi sírbolt*, míg a park felső oldalán, vadregényes fenyvesek és gyertyán-allék között a «lourdi Máriához» címzett kápolna áll, melyet az özvegy úrnő emeltetett és 1900. évi június hó 21-én nagy ünnepélyességgel szentelték föl.

A kastély maga nem annyira impozáns nagyságával, mint inkább ízlése, csinye és korszerű beosztása által tűnik ki. A díszes lépcsőházban az Inkey ösök családi arcképei és az ónódi 1710-iki országgyűlésnek képe látható II. Rákóczy Ferenc alakjával, mellette áll Károlyi Sándor gróf délczeleg huszártábornoki egyenruhában, a mint kivont karddal tekint megvetően *Okolicsányi Kristóf* és *Rákovszky Menyhért* hazaáruló turóczi követekre, a kiket ott helyben le is kaszaboltak. Az impozáns olajfestményű képet néhai Inkey Kálmán orlai *Petrich* Somától vette ezer forintért.

ÖZY. PALLINI INKEY KÁLMÁNNE.

A kastély földszinti termei márvánnyal vannak burkolva, köztük nagy és díszes a pipaterem, a hol az ősi kandalló fölött a kastélyépítő Inkey Ferenc arcképe áll, a kandalló márványhomlokzatán pedig aranybetűkkel Inkey Ferenc jellemadata van bevéve:

«Antenati vuperandi Franciscus Inkey».

A pipateremből az úgynevezett török szobába lépünk, mely keleti díszével meglepő képet nyújt. A szobába lépve, szemközt látjuk a falon orlai *Petrich* Soma egy másik festményét, «Atilla lakomáját». A küszöbnél a márványpadozaton mozaikkövekkel van kirakva *Magyarország címer*, mely alatt a következő szavak vannak bevéve:

«Üdv annak, ki a magyar szent jelvénye előtt méltó a készsorsításra!»

Besület lakott mindig e házban s megtisztelő volt e ház urainak készsorsítása. Néhány jellemző vonás ez az Inkey-családról és családi otthonukról, Rigyácson.

Tuboly Viktor.

AUGUSZTUSI PREMIERÉK.

A PERZSELŐ nap oly megre sűti napközben a színikörök deszkafáit, hogy szinte gőzölnék este. Záporpróbát kellene minden este tartani bennük előadás előtt, hogy némileg tűrhető legyen a hőség, a fűlelt levegő.

Ne is csodálkozzék senki, hogy ilyen körülmények között kedvetlenül fogad a közönség minden darabot, akár francia, akár más.

Pedig a krisztinavárosi színikörben két újdonsággal is próbált az igazgató. A hó derekán bemutatta *Bergerat* Emil történeti színművét: *Több mint királynő*, de nem aratott vele sikert.

Mi kevésbé tudunk Napoleonért rajongani, mint a francziák, pedig még otthon sem keltett ez a darab különösebb hatást.

A valódi Napoleon akarja bemutatni a szerző és mindenáron a igazságot keresi. Levetkőzteti őt, leveti Napoleonról az álarcot és úgyszólván lelki hálóköntösben mutatja be, a jellegzetesen hátrattett kezek nélkül, abban a küzdelemben, a melyet a Bonaparte-hatalom föntartása, utódáról való gondoskodása érdekében fejt ki, ellentétben igazi szerelmével: *Mária Lujza* kezéért.

Ez a téma Franciaországban úgyszólván színpadképtelen, nálunk pedig a Napoleon-kultusz daczára érdektelen. A francziák a Marseillaise hiányáért és Napoleon herosi babéraitak megtépdéseéért nézik ki a színházból, mi pedig azért nézzük a kájbgygyesztve, merthi hiányzik belőle az a ragyogó szellemesség, a mivel Sardou a *Szokimondó asszony*-ban takarni tudta a drámai korkép dramaturgiai fogyatékságait. Van néhány hatásosabb jelenete *Bergerat* darabjának, de ezek a csattanók annyira közhelyek, hogy a legfiatalabb karzati látogató is tíz perczezel előbb tudja a következendőket, mint a hogy a színész megcsinálja. A mi ezenkívül van a darabban, azt a ruhatár, díszlettár és a rendező invencziója szállítja.

Nem szerenesétlenség, hogy a *Több mint királynő* magyar nyelven is megszólalt a Fővárosi Nyári Színházban, de nem is haszon a magyar irodalomra.

Ennél jobban hatott az egy héttel később adott *Fölfordult világ*, mely operett és elég komikum van benne, hogy kacagtasson.

Ez az operett teli van szatirikus tendenciával, mondhatnánk, hogy társadalmi persiflage, melyben a férfiak classzonyosodásának és az asszonyok férfiasodásának groteszk perspektíváját nyitják meg előttünk a szívegrők. — Gaétan de Frivolin vicomte a kormányozható léghajó föltalálására szenteli ifjúágát és barátjával, Citronnet báróval föl is szállnak a már elkészült léghajón, a mely azonban elpukkan és az utasok leesnek egy ismeretlen országba. Frivolin elmegy fölfedező útra s a magára hagyott Citronnetnak akad is egy kalandja egy szénégetőnövel, a ki mot a mot udvarol neki s meghívja konyhójába. Frivolin kacagva mondja el élményeit barátjának és fölfedi előtte, hogy ők egy nő által kormányozott országba potylyantak, a hol minden az ellenkezője a rendes világrendnek; különösen a szerelmben van fölfordult világ. Itt a nő kártyázik, iszik, udvarol s kéri meg a férfit. Svavita királynő vadászkíséretével találkozik Frivolin, a ki a királynőnek nagyon megtetszik, Citronnet is meghódította az udvarmesternőt. Citronhomme asszony, a ki különben miniszteri hivatalnok, roppant szigorú erényekben neveli unokaöccsét, Alcindort, a ki szüszies, szende. Xeressa hadügyminiszternő lán-

gol érte s miután nem kapja meg kezét — elrabolja (l).

Xeressa az eljegyzését akarja megtartani Alcindorral és e végből nagy estélyt ad, a melyre Frivolin, Citronnet is hivatalos, de a kik nagyon nehezen tudnak beleszokni a fordított világba. Prudhomme azonban megakadályozza a mulatságot, el akarja vinni Alcindort, de Xeressa fölvilágosítására marad. Ekkor jelentik a királynőt, a ki azért jött Xeressához, mert az egy rendeletét nem hajtotta végre. Itt találja Frivolint, kiért lángról s végre is ott marad a mulatságon — beleegyeznek Xeressa nősülésébe s ő is jó példával jár elül azzal, hogy főlovászmesternőjével a jegykendőt átadatja Frivolinnak, de ez büszkén visszadobja, mire a királynő lecsuktatja. — Citronnet lázadást szít az államban, bántja a nőrulalom s Frivolin elfogatása. A királynő maga jön Frivolin börtönéhez, a hol Frivolin bevallja szerelmét s kéri a királynőt az ellentállásra. Xeressa esküvőjét tartja Alcindorral s már a nászéjszaka közeledik, mire a forradalom kitör. Frivolin és Citronnet Alcindorba bátorságot öntenek, mire az is a férfiakhoz csatlakozik.

A lázadásra minden nő megadja magát. Még a királynő is, de csak úgy, ha Frivolin fejére száll a korona. Ez elfogadja azt a férfi jogok teljes föntartásával s életbeléptetésével.

Szóval: egyszer volt, hol nem volt, volt a világon egy asszonyokországa, de azt is megdöntötte a legnagyobb anarchia: a szerelem.

Zenéje kedves, üde s így a közönség, mely a darab szatirját megértette, kellemes szórakozást talált a meleg deszkák fölélt árnnyékában.

KRÓNKA

GÉSZEN individualis, hogy kinek mi az érdekes hír. Tudok embert, a kit egészen hidegen hagyott Nietzsche Frigyes, német filozófus halála, ellenben órák hosszat tudott vitatkozni az új orosz ágyúk fölött, miket Karlov tüzérszázados talált föl s melyek 115 kilométer távolságra átütik a hat hüvelykes ércpánczél.

Ezt az embert absolute nem érdekelte, hogy Nietzsche modern filozófiája milyen átalakítást vonz majd maga után az ember életében s a társadalomhoz való viszonyában, hanem lekötötte figyelmét a jövő háborúja, a mikor Gyórból lövik majd porrá Budapestet.

Van olyan, a ki siratta pekingi követségeink sorsát és nagyot lélegzett, a mikor a nemzetközi csapatok bevonultak Pekingbe; viszont más keservesen szidta a városi tanácsot, a rendőrséget és mindenkit, a kinek csak része volt abban, hogy bezárták — Ós-Budavárát. Szerintük ez volt kulturális fejlődésünk csúspontja.

Mivel pedig az izlés különböző, azért kárba vesztett munka volna ez eltérő vélemények fölött vitatkozni.

Ki-ki úgy gondolkodik, a hogy neki megadott. Csak a politikát illetőleg vagyunk egyek. Ezer kommentárt fűztünk Körber, osztrák miniszterelnök rátóti látogatásához. Rátóton hozott fontos határozatokról nem lehet szó, mert Széll miniszterelnök az osztrák parlamentáris viszonyokkal szemben rezervát tanúsít. Ha ellenkező magatartást tanúsítana, ez ellenkeznék az

ő általa oly magasra emelt deákisztikus elvekkel. A mi Magyarországot első sorban érdekli, az a kiegyezés, a melyen a Széll-féle formula alapján 1903-ig semmit sem lehet változtatni. Ez a kérdés csak akkor fog előtérbe lépni, ha az osztrák parlament a kiegyezést vissza fogja utasítani. Nem lehet kétségbe vonni, hogy a két miniszterelnök politikai kérdéseket tárgyalt, de azért volt egy anyag aktuális kérdésekben, ilyen a király 70-ik születésnapja, melyet a két kormány egyformán ünnepelt, továbbá az osztrák- és magyar ipari körök közti súrlódások megszüntetése. Hogy ez a kérdés szóba jött, bizonyítja a bécsi kereskedelmi körök későbbi nyugtalansága, melyet az a hír keltett, hogy Körber miniszterelnöknek nem sikerült Széll miniszterelnökkel a magyar iparpártolási mozgalomra vonatkozólag megállapodásra jutni. Bécsben ezt oda magyarázzák, hogy Széll a kormány iparpártolására nézve engedményeket tenni nem hajlandó,

GRÓF BATTYÁNY PÁL ÉS NEJE, INKEY MÁRIA VALÉRIA.

mely esetben az osztrák ipar hiába számít arra a védelemre, melyet a Körber-miniszterium — elég óvatosan — a megbeszélések eredményétől tett függővé.

Oly ritkán van benne részünk, hogy mi tartuk igazolomban Bécsét s éppen ezért szörnyű öntudattal kezeltük ezt a kérdést, körülbelül úgy, mint a mikor a pudlikutyának először engedik meg, hogy szájkosarát ne fölcsatolva hordja, hanem a foga közé foghatja. Letehetné bármikor, de nem teszi, hanem addig hurezolja, a míg ismét fölcsatolják neki.

Pedig oly naivak vagyunk, hogy szinte nevetséges.

Ha valaki azt mondja nekünk, hogy a világon sehol sincs olyan híd, mint a Margit-híd, hát akkor tökéletesen meg vagyunk elégedve.

Különös és érdekes az, tagadhatatlan, de nem világesoda.

Nekünk azért becses, mert ismét egy lépéssel közelebb jutottunk József főherceghez, a kit oly boldogon vallunk a magunkénak.

A hídavatáson ő is részt vett főnséges családjával együtt.

Óriási közönség vett részt az aktuson, a mi annál érthetőbb, mert szent István napján tör-

tént, mely ünnepet a szokásosnál impozánsabb és nagyobb arányokban ünnepeltük meg a kilenczévszázados évforduló alkalmából.

Gyásza is volt a fővárosnak. Eltemette egyik hű, munkás és lelkes fiát: *Gérolóczy* Károly, volt alpolgármesterét, a kinek sikerült a városházán megtörni azt a kicsinyes gondolkodást, mely eddig a város emelkedését lépten-nyomon gátolta. Ha nagy koncepcziójú terveit nem is tudta mind keresztülvinni, de mindenesetre hozzászoktatta a közönséget a nagyobb arányokban való gondolkodáshoz.

Budapest sohasem fogja eléggé méltányolni e nagy férfiú érdemeit, a ki duzzogva, keserű érzelmekkel vonult nem is oly régen nyugalomba.

Gyásza volt az országnak is. Kidőlt a politikai közélet egyik oszlopa, *Szlávy* József koronaőr, legutóbb a magyar főrendiház elnöke, a ki hosszú szenvedés után meghalt Zsitva-Újfalun. Szlávyval a magyar politikai világ egyik érdemes férfija tűnt le. Politikai szereplését még Kossuth Lajos alatt kezdte, megszenvedett ezért osztrák fogságban, hogy részt vett a szabadságharcban, majd pedig mint főispán, képviselő, államtitkár, kereskedelmi miniszter, miniszterelnök, közös pénzügyminiszter, képviselőházi elnök, főrendiház alelnök és elnök működött. Minden állásból a fejedelmi kegy kiténtető jelével távozott. Közjogi méltóság is töltött be, ő lévén az egyik (katholikus) koronaőr.

Szlávy minden téren, melyen működött, politikai utiliténak bizonyult. Okos, hazafias, jó magyar politikus volt, ki sohasem vonta ki magát ama kötelességek alól, melyeknek teljesítésére meghívták. Hosszú politikai pályája alatt sok barátot szerzett magának, kik mind elismerik az ő nagy érdemeit, melyeket Magyarország politikai konszolidációja körül szerzett magának. Néhány év óta visszavonult a politikától, magas kora és gyöngékedése leszorította őt arról a térről, melyen mindig nagy buzgalommal és kitartással iparkodott hazájának szolgálni. Hosszú pályája alatt azonban annyi érdemet szerzett magának, melyek emlékének állandóságot biztosítanak Magyarországon újabb történetének annaleiseiben.

Gyászolt iselt az egész világ.

BATTYÁNY COMTESSE.

Az olaszok jószívű, derék királyát, *Umbertót* gyászolták, a kit gonosz kézzel ejtett el egy elvetemült ember, kit mégis hősként ünnepel s mint mártírt sirat el az új világrendért életet áldozó csoport, az anarkisták fanatikus csoportja.

A miben bizakodtak, hogy fölfordul Itáliában a világrend, az legkevésbé sikerült s a trónörökös a legsímább körülmények között foglalta el az üres trónt. Sőt talán éppen az ellenkező hatást érte el a merénylet s ma az olasz királyi család szilárdabban ül a trónon, mint valaha.

A monzai gyászos esetnek terhe ott nehezedett még minden olasznak szívére, az új király trónbeszédének örömteljes hatása még jóformán

Egy agyonzúzott utas szabadult meg kínjaitól. III. Viktor Emánuel királynak, mindjárt uralkodása legelején, végtelen szomorú kötelességet kellett teljesítenie, a mikor a katasztrófa színhelyén megjelent. És ő ezt a szomorú munkát úgy végezte, mint népének atyja, a ki együtt érez a szenvedőkkel. Az ifjú királyt elkísérte e szomorú útjára *Heléna* királyné is. Jelenlétük, ha nem is enyhíthette a haldoklók kínjait, mindenesetre bátorítólag, biztatólag hatott azokra, a kiknek hivatásuk a gyors segítség volt.

Királyi elhatározás volt s lelkesen fogadta a nép.

Nagy dolgokra hivatott, a ki a korona és a nép közötti jó viszonyt kellően ápolni tudja. Ennek

Mert nem vigasztaló és nem kibékítő a tudat, hogy a bűnt eléri a bűnhődés, mint a hogy a királygyilkos Bresci fölött már ítélkezett a milanói esküdtszék. Előre tudta mindenki a pör kimeneteletét. A legszigorúbb bűnhődés sújtsa az elvetemedett gyilkost, ez volt a közóhaj s ki is mondták rá Milanóban az ítéletet, mely szöszert így hangzik:

Ő felsége III. Viktor Emánuel Isten kegyelméből és a nemzet akaratából Olaszország királya

elítéli

Bresci Gaetanot királygyilkosság büntetéseért életfogytig tartó gályarabságra, szigorítva magán-

ÖZV. PALLINI INKEY KÁLMÁNÉ RIGVÁCI KASTÉLYA.

nem is csillapította azt és máris újabb gyász érte a sokat próbált országot. Óriási vasúti szerencsétlenség történt Róma közvetlen közelében, mely két vonatnak az összeütközéséből származott. Ilyen romboló hatású összeütközést az utóbbi évek vasúti szerencsétlenségeinek krónikájában alig találunk. Mind a két vonatnak a legtöbb kocsija úgy összezúzódott, hogy fa, vas, üveg, bőrreszek teljesen összekeveredtek egymással. A kocsiknak még a vasszerkezete is porrá zúzódt. A lámpák egyszerre kialudtak mind a két vonaton és mert abban a pillanatban koromsötétség volt az egész pályán, irtózatos volt a súlyosan sebesültek jankiáltása és leírhatatlan az a tehetetlenség és fejetlenség, a mi a vasúti személyzet részéről mutatkozott. Az egymásra torlódtott kocsik romhalmazai alól vérfigyasztó halálhörögés hallatszott. Egy-egy kétségbeesett jankiáltás reszkettette meg a levegőt, azután csend lett.

csak a módját kell eltalálni s a hatás nem marad el. Ez a czél lebeghetett *Vilma*, hollandiai királynő előtt, a mikor nagy hajóraj-szemlélet tartott, de nem ám hadihajók fölött, hanem, a mi jellemző a királynő poétikus lelkületére, szemlélet tartott a hollandiai halászbárkák fölött. A Zuyder-tavon 2000-nél több halászbárka gyűlt össze szép egyenes sorokban és a királynő egy kis gőzhajón síklyott végig soraik közt. Se tisztelgés, se díszlövés nem volt, hanem a halászok egy ünnepi dallal üdvözölték és ezüsttálcán egy főleziírázott halat adtak át neki.

Csodálatos nép ez a hollandus. Csöndesen, önmagának él, minden zaj nélkül, minden reklám nélkül; de azért jólétben.

Micsoda pompás dolga lesz ott majd a királynak, a kit férjül vesz a szép királynő!

Micsoda szép idill is ilyen halászbárka-szemlekettesben, távol minden anarkista machinációtól.

zárkával s összes polgári jogainak elkobzásával. A pör költségeit az elítelt fizeti.

Bresci mellett hat karabiniert állott őrt. A vádlott arezonásai nem árultak el igazatosságot. Fekete ruha volt rajta s piros nyakkendő. Egykedvűen felelt az elnök szavaira. Meg akarta boszulni a szegény népet, ezinkostarsa nem volt, tettének elkövetésére senki nem beszélt rá, maga követte el a tettet; ezeket vallotta az elnök vádjára. A tanúkihallgatások után az államügyész szólalt föl. A közvádoló arra kérte az esküdteket, hogy Bresci enyhítő körülmények kizárásával vétkesnek nyilvánítsák. A védőbeszédnek elhangzása után az elnök átadta a szót Brescinek, a mikor azonban a gyilkos szinte kiabálva dicsőítette gaztettét, az elnök elhallgattatta.

— Nem törődöm a rám kimondandó ítélettel — így végezte szavait Bresci — közelg a forradalom és boszút fog értem állani.

PARKRÉSZLET.

Az ítélet kihirdetése után az elnök berekesztette a tárgyalást.

Brescire a legsúlyosabb büntetés, az ergastolo vár, mely életfogytiglan való fegyházat jelent. Ergastulum gyanánt a toszkániai partron levő San Stefano és Porto Longone fegyházat használják.

Az első hét esztendőben a fogoly magánzárkában senyved. Dolgoznia ugyan szabad, de csak olyan munkát végezhet, melyhez nem kell vas-eszköz és erőfeszítés; nehéz munkát azért nem kap, mert a kosztja nagyon vékony. A hét esztendei magánzárka után a foglyot a közös munkaterembe eresztik, de állandóan hallgatásra van kárhóztatva. Az első hét esztendőben senkivel sem beszélhet, kivéve a fegyház igazgatóját, betegség esetén az orvost és papot. A magánzárka hossza négy, szélessége 2'25 és magassága 3'20 méter. Egyetlen vasráccsal ellátott magas ablaka van. A fogoly nem kap sem könyvet, sem fröszközt, összes butora vaságy, szék és asztal. Fésűn és kefének kívül egyéb eszközt nem adnak kezébe. A büntetés második szakaszában a fogoly nappal a munkateremben van, éjjel pedig egy kis, 2'30 méter hosszú, 1'35 méter széles és 1'08 méter magas hálósobában hál, melynek nincs se ajtaja, se ablaka és csak vasrács választja

el a folyosótól, melyen az örök tartózkodnak. A rokonoknak az első időszakban egyszer, a második időszakban kétszer szabad meglátogatniuk a foglyot.

A szörnyű büntetés hallatára szinte ellágyul az ember szíve és részvétet kezd érezni e szörnyeteg iránt, a kit a tett elkövetésekor kész lett volna minden ember meglincselni.

A nyarat arra használta legtöbb miniszter, hogy a vidéket, népet látogatta, hogy közvetlen benyomásokat szerezzen.

Darányi miniszter a szegény földműves nép nevében megindított akcióját építgeti szép sikerrel, a mit legjobban bizonyít ellenségeinek éketlen lármája. Csakhogy ez egyszer ismét megbizonyult, hogy a magyar fajnak mily hatalmas politikai ösztöne van. Minden Darányi ellen intézett támadásra megszólal egy-egy vármegye vagy más törvényhatóság és impozáns módon szavaz bizalmat a megtámadott miniszternek.

Feléje zúg az általános óhaj:

— Csak előre.

És biztos lépéssel megy tovább útján, mint a karaván.

Az utazó miniszterekkel aztán gyakran megeseik egy-egy mulatságos eset. Így a kereskedelmi miniszterrel is.

Hegedüs Sándor és Vértessy Kálmán, az imponáló megjelenésű miniszteri osztálytanácsos, augusztus hónapban együtt üdültek Ostendében. Az elutazás napján Hegedüs már rég kész volt toilettjével, a mikor Vértessy még nyakkendői fölött tartott szemlélt. A miniszter beszólt hozzá, hogy kimegy előre a vasúthoz. Ki is hajtott az állomásra s ott egy vasutastól megkérdezte, melyik koci van rezerválva a magyar kereskedelmi miniszter számára. A vasutas rámutatott az egyik vagonra s Hegedüs nyugodtan fölszállott. Alig helyezkedett el az ülésen és vette elő újságjait, berontott a vasutas tisztviselő és szigorúan fölszólította, hogy távozzék a kocsiból.

— Már miért kellene leszállanom?

— Mert ez a koci a magyar miniszteré.

— De hiszen én vagyok az a magyar miniszter — szólott mosolyogva Hegedüs.

A vasutas jót nevetett s így szólott: «Ön viczes bácsi, de engem nem tehet lóvá. Tudom én, melyik a miniszter. Láttam, a mikor megjött: *egy jól megtermett, szőke, kövér arcú ur az.* Uraságod talán a titkája — folytatta több tisz-

PARKRÉSZLET.

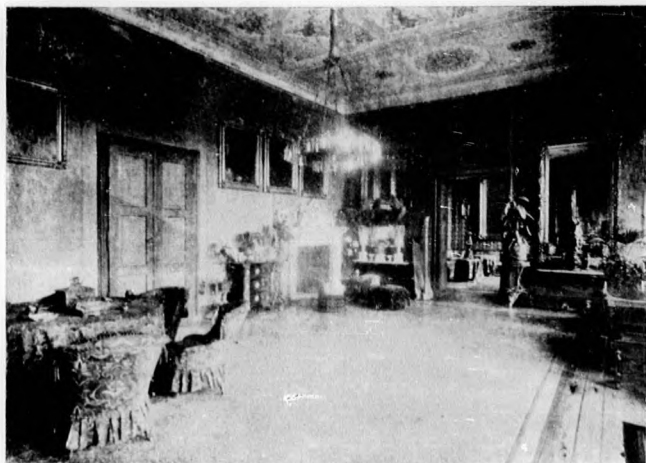
tellettel a vasutas — de hát azért csak szálljon le, mert úgy illik, hogy a princzipálist a perronon várja be».

Hegedüs már-már zavarba jött, de szerencsére megjelent a jól megtermett szőke, kövér arcú *miniszter*, kinek láttára az ostendei vasutas sietett leugrani a kocsiról és alázatosan üdvözölni.

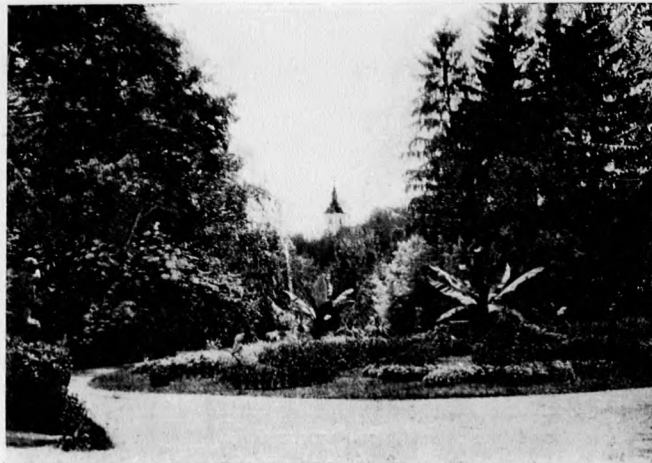
— Lásna — szólta a kocsihoz Hegedüs Vértessyhez — ez az ember meg van most győződve, hogy én nem respektálok eléggé a minisztert. Pedig Isten úgyse, respektálok.

Respektálja őt mindenki, mert szorgalmas, erélyes ember, a ki szívesen segít mindenütt, a hol csak lehet.

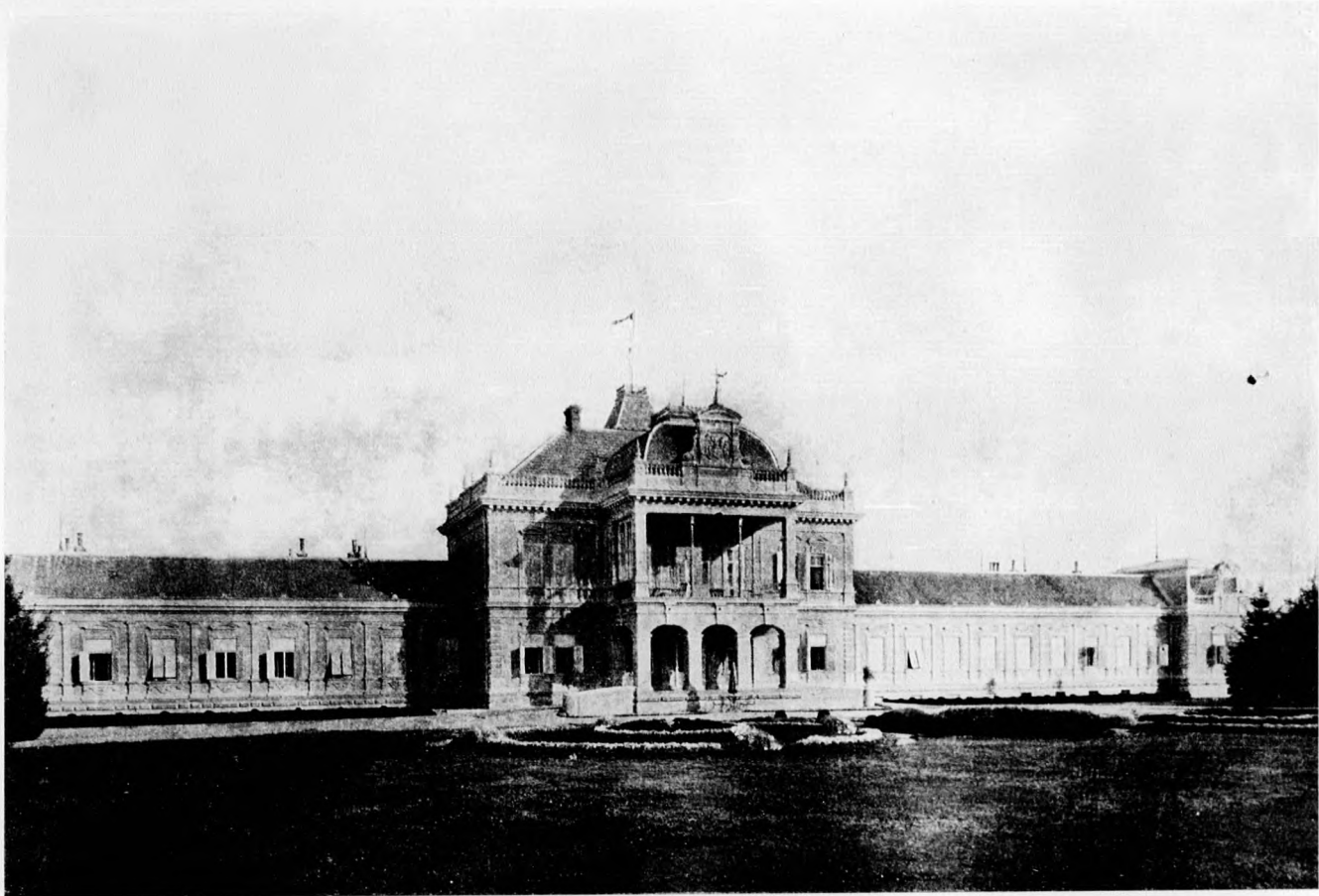
Mulattak különben legutóbb a német császáron is, a ki fölszólította *Kossakot*, hogy kövesse *Waldersee* tábornokot Kinába, a hol csatákat fessen az európa-ázsiai háborúból; csatákat, a melyek talán — mint a porosz-francia háborúból festett sovinszta német csatákat — büszkén hirdessék majd a német katona rendíthetetlen bátorságát, diadalát s könyörületeségét az ellenséggel szemben is — bár nekik foglyok nem kellene. — Kossak a napokban válaszolt egy lengyel lapban a német császár fölhívására. Sok a dolga, annyi a teendője, hogy Isten tudja, mikor érne rá — Kinába menni. Ezt írja a nagyon

SZALON.

PARKRÉSZLET.

TURONYI LOVAG BIEDERMANN REZSŐ SZENTEGÁTI KASTÉLYA.

is lengyel érzésű piktor amolyan szóvirágos burok alatt, de azért a magja eléggé érthető a válaszában. Sok a dolga...

Nem akar Kinába menni, a hol az európai invázió alaposan fölforgatta a régi rendet. Annyira, hogy a császárné elejti végleg Pekinget és Singan városába megy lakni, mely nemcsak a szenzi tartomány székhelye, de csaknem egész felső Kína központja.

Singan Pekingtől körülbelül 1000 kilométernyire fekszik levegőtávolságban s Peking mellett Észak-Kína legjelentékenyebb városa. Singan állítólag már a keresztény időszámítás előtti XII. században épült, e szerint tehát a világ legrégebbi városa. Számtalanszor lerombolták, de mint a nyugoti kereskedelem közvetítője a memyei birodalom centrumával, mindig újra épült s régi jelentőségét mai napig sikerült föntartania. Népeisége ma tibetiekből, mongolokból, tatárokból és mohamedánokból áll, a kik az 1865—73-iki nagy fölkelés után meghódoltak. A város Buddha óriási szobrát rejtő falai között és az egyik templomban a legrégebbi keresztény missió emléktábláját 771-ből. Singan impozáns város s voltaképen Észak-Kína székhelye. Ha keletről közeledünk, semmi sem árulja el a nagy arányokat. Szakadékon át jutunk föl a terraszra, a honnan a város falát megpillantjuk. A város négy kapuja előtt nagy külvárosok terülnek el, a melyek közül mindegyik önálló városszámba mehetne. Ezek a kapuk, a melyek most romokban hevernek, szebbek, mint Peking kapui, maga a fal azonban nem oly hatalmas. Az utcák többnyire derékszög-fekvésűek a város hálózatában. A város északi részén, külön falazat mögött,

emelkednek a városi magisztrátus és a mandshelyőrség épületei.

A lakosok számát egy millióra becsülik, köztük 50 ezer mohamedán. A mohamedánok a hatvanas években jómódú középosztályt képeztek. A lázadás kitörésekor a mohamedánok főbjeit összefogdosták és oly cselekedetekre kényszerítették, a melyeket azok vallásuk megtagadásának tekintettek. Magas adókat vetettek ki rájuk, rájuk parancsoltak, hogy a várost elhagyniok nem szabad, a mivel főfoglalkozásukat lehetlenné tették: mindezek tönkrejuttatták a mohamedánokat, úgy hogy ma már igen jámbor és aláztos népség lett belőlük. Jóllehet megesküdtek, hogy a lázadókkal semmi közösségük nincsen, éjjel-nappal őriztették és a város valóságos puskaporos hordóhoz hasonlított. Napról-napra várták a mohamedán lakosság lázadását, a mi ha megtörténik, a mandarinok állítása szerint mind az 50 ezer mozlím hívőt fölkoncolták volna. Ez a rettenetes esemény ugyan elmaradt, de Singan kereskedelme azonban tetemesen megcsökkent. Mindazonáltal Singan forgalma ma is nagyon élénk, észak és dél összes árucikkjei fordulnak meg piacán.

El sem képzelhető fölfordulás lehet az, mely a dinasztiát arra kényszeríti, hogy több ezeréves székhelyét elhagyja és más helyre tegye át.

Valami különös forrongás érezhető különben is az egész világban.

Azon senki sem csodálkozik, hogy a Balkánon nincs béke, hiszen ott sohasem volt béke. A pásztorok egymás területén legeltetnek és kész a határsértés. Leütnek egy oláh agitátort s kész a hadüzenet. Folyton sziporkázó kanócczal járnak

a puskaporos hordók körül s végül aztán fölrobban egyik vagy másik. Most *bolgár és román* vicsorgatja egymásra a fogát, de egyelőre csak az európai sajtóban lövöldöznek. Ha így marad, hát nem lesz háború.

De nemcsak a harci kedv van föllángolóban, hanem a kultúra terén is folyik a hadi készülődés. Zepelin gróf javítja a léghajóját és újból készül fölszállani. Egy német professzor ólomból arzénikumot tud előállítani és éppen készült halomra dönteni az elemekről szóló egész kémiai tudományt, a mikor kiderült, hogy azt az ólmot a szatócsnál vette s ott az arzénikum mellett állott. Így került oda az arzénikum.

Ezek olyan forradalmi törekvések a meglevő tudományos rend ellen, csakhogy a forradalmár úgy járhat, mint Schenk tanár.

Még a nők is forrognak és törnek a régi rend ellen. Az Egyesült-Államok közeli elnökválasztására nagyban folynak az agitációk, a melyekben az asszonyok is ki akarják venni a maguk részét. Denverben, Colorado államban, a hol az asszonyok is bírnak szavazati joggal, lázas hévvel látnak hozzá, hogy a választásokkor ők is nagy tényezőket képezzenek az elnökválasztás eredményében. Ott nemrég alakult egy asszonyokból álló klub, a melynek alakulása napján már 51 tagja volt, ezeknek három negyede fiatal asszony. A klub tagjai a mostani elnökválasztáskor lépnek legelső ízben a választó urnához, a mire most nem kevésbé büszkék. Kaliforniában is élénk részt vesznek az asszonyok a politikai élet mozgalmában, itt ugyan még nem bírnak szavazati joggal, de reménylik, hogy a közel jövőben ezt is kivívhatják. San-Franciszskóban

szintén erősen agítálnak a gyengébb nemhez tartozók. Egyesületük is van, a mely célul tűzte ki, hogy teljes egyenjogosultságot vívjanak ki a férfiakkal szemben úgy a társadalmi, mint a politikai életben.

A SZENTEGÁTI KASTÉLY.

BARANYA vármegye legrendezettebb és legmodernebbül kezelt birtokainak egyike *Szentegát*, mely turonyi lovag *Biedermann* Rezső tulajdonát képezi.

Terjedelme 22.000 hold és mezei vasutak szelik át, gazdasági üzeme pedig villamerőre van berendezve.

E mintaszerűen kezelt birtok közepén — melynek ménese, tehenészete híres, 15 holdas park van kihalásra s itt épült 1885-ben a modern kastély, a hová 1889-ben Berlinből hozott hitvestársat a földbirtokos, nőül véve *Bleichröder* dúsgazdag bankár leányát, *Elzát*.

A fejedelmi pompával berendezett kastélyban élnek boldog családi életet, a melyet két gyermekkel áldott meg az Ég. Mind a kettő fiú: Elek és Imre.

A boldog frigy emlékére építtetett birtokán a lovag 80.000 frt költséggel templomszerű kápolnát, melyet egyik képünk is az olvasó szeméi elé vezet.

Biedermann Rezső lovag élénk részt vesz a vármegyei életben és mindenütt ott van, a hol a megyei közélet valamely hiánya áldozatot követel. Háromezer forintot adott a szigetvári polgári iskola fölépítésére, ezer forintot a közkórház cél-

jaira és tízezer forintos alapítványt tett a pécsi kadétiskolában.

Nehez volna felsorolni mindazt, a mit a nyilvános életért tett, de még nehezebb elmondani a jótékonyág oltárára tett áldozatokat, melyek népszerűségét előmozdították és a környék gondos atyjává avatták. Hálából és érdemei elismerésül választotta meg őt *Szigetvár* díszpolgárának és elnevezte a város egyik utcáját *Biedermann-Rezső-utcának*.

Az a kiváló szerep, melyet a megyei életben visz, legkevésbé sem gátolja abban, hogy ideje nagy részét családjának és gazdaságának szentelje, de még akkor is talál időt, hogy kedvenc szenvedélyének, a sportnak hódolhasson.

Passionátus vadász és gyakran lát vendégül nagy vadásztársaságokat, a kiket saját halastavában tenyésztett hallal lát jól magyaros vendégszeretettel.

A szentegáti kastély nemcsak szép fekvése, de belső berendezése révén is számot tart rá, hogy azt Baranya vármegye kastélyai között az elsők között említsük és bemutassuk.

~*~ DAL ~*~

Szép vagy kis lány, szép az arczod, termeted,
Nap-nap után százszor mondják ezt neked,
Én hallgatok... nem dicsérem szépséged,
Tán megtenném — ha úgy nem szeretnék.

Hajtsd szivemre szőkefürtös fejedet,
Ajkam helyett beszél az majd eleget...
S ha rám borul hajad aranypalástja,
Király leszek, tündérország királya,

Szentirmay Elemér.

BALASSÁ-VÉR.

Eredeti elbeszélés.

TÉPETT sarkú, elsárgult foliánsokról olvasom a történetet. Ide s tova kétszáz esztendeje lesz, hogy megtörtént. Talán nem is igaz és csak a nagyságos báró *Balassa Dénes* írónéje firkantotta le unalmában — találmomra. Biztatta magát, hogy hátha akad idők multával valami holdkőros poéta, a ki még el is hiszi.

Kevés írónalójuk is volt akkortájt az írónéje kőknek, mert a vitéz urak karddal írtak véres betűket és buzogánnyal tették utána a pontot.

Báró *Balassa Dénes* uram is ilyen kardadta jusson szerezte meg az orlovei uradalmat *Trencsén* megyében s hogy meg is mutassa, ki ott az úr — a kanyargó *Vág* partjára építtetett tornáczos kastélyt.

Különben is csak a *Balassák* jó ízlését dicséri, hogy éppen azt a helyet választotta, mert a kanyarodó *Vágot* jó darabon belátta és szemközt vele torkolt a bellusi völgy, mely fölér egész a híres szulói sziklákig.

Ide tervezte ő a kastélyt. Összecsődítette az egész jobbágyságot sziklát hordani, követ kőre rakni.

Egy szép őszi napon aztán kiáradt a szeszélyes *Vág*, bedöntötte a félig kész kastély falait, néhány éhenkórász jobbágyot elpusztított s a tervezett dicsőségnek egy időre vége lett.

Mikor pedig *Dénes* úr éppen legjavában szidta a *Vág* bolond forrásait, melyek egyszerre annyi vizet adtak és égre-földre esküdött, hogy betö-

A SZENTEGÁTI KASTÉLY KÁPOLNÁJA.

meti azokat a hitvány forrásokat — csak megrántja dolmányja csücskét az ő szemefénye, négy éves kis leánykája, a kit tudja az ég mi okból, Adelgundának kereszteltetett és kicsiny kezeivel a rohanó Vág zavaros vizére mutatott, melyen ijesztő ringatással egy bölcső úszott.

A bölcső még csak hagyján, hanem az a kis poronty benne, ugyancsak beleszólt Dénes uram káromkodásaiba a sivalkodással.

— Nosza, legények! Egy ezüsttallért kap, a ki partra vonszolja azt a bölcsőt.

Persze a ladikot elvitte a nagy víz és a tót jobbágyok savanyú arczal bizzatták egymást, hogy nem kell félni attól a hideg víztől.

Akkor aztán tallér helyett bottal ment nekik a nagyságos báró úr és rögtön nem volt hideg az a víz. A bellusi révnél ki is fogták szépen s hozták vissza olyan örömmel, mintha kárászt fogtak volna. Hogy mennyire örült a pólyás babának a kis Adelgunda, azt az én anonímus krónikasomnál senki jobban leírni nem tudná. Még az öregnek is megesett rajta a szíve.

Firtatták egy ideig, hogy honnan került elő az a gyermek — hátha akadnak szülei? De bizony nem jelentkezett senki. A jámbor tótok ugyan csak örültek, hogy olyan nagyúri házhoz került a gyermekük és a világért sem árulták volna el szülői jussukat.

No meg még egy haj volt a vízhozta fiúval. Senki nem is gyaníthatta, hogy meg van-e már keresztelve, vagy sem. Végre is Dénes báró parancsa segített ezen a bajon is. Előhívatta a parokhiabeli plébánost és rövid úton megkereszteltette Zsigmondnak. Ha egy áldás használ, kettő sem árt.

A keresztelésen nagy volt a dinom-dánom. Báró Balassa Dénes még ökröt is süttetett a jobbágyainak és bort is adott az ingyenes pece-nyéhez a saját pinczéiből. Hogy pedig ezt a jó napot egyhamar el ne feledjék — egy-két duhaj legényre ráveretett emlékeztetőül olvasatlan tizenkét botot.

Már akkor ilyen volt a szokás.

S mikor a földesúr is bevett volt már jó egy kicsinykét a zabori rabvallatból, megfogadta ünnepélyesen, hogy a jövő tavasszal fölépíti az összeomlott kastélyt újból és a talált gyermek emlékére elkeresztelte azt már jó előre — Zsigmondháznak.

A házipítésnek persze az ő tótjai örültek — iszonyúan. Ilyetén bevezetés után a krónikás elmondja hosszú lére eresztve, hogy a kastély milyen műnyegen fölépült az ölnyi magas földhányáson, milyen ország-világra szóló dárídót csaptak installációjára. Leírja egyenkint a nagyúri vendégeket s más olyan dolgokat, a melyek manapság senkit sem érdekelnek.

Még annál is lelkiismeretesebben írja le a Zsigmond gyerek neveltetését.

Nem tanult ugyan az egyebet, mint vívni, löni, hadakozni, hanem azt aztán megtanulta jól. — Az öreg Dénes báró volt a mestere.

A virgoncz fiú már tíz éves korában megülte szőréen a legszilajabb lovat, oda-vissza átúszta a Vágot s nem volt oly magas topolyfa a határban, melynek tetejéről le nem hozta volna a verébfiókot Adelgunda kedvéért.

Azért nevelte így az öreg, hogy legyen, a ki tűzbe-vízbe mén az ő dedelgetett leányáért. — Özvegy ember volt Dénes báró és a feleségét akkor szólította magához az Úr, mikor életet adott a kis Adelgundának.

Gyönyörűen fejlődött a fiú s tizenhét éves korában már olyan nyalka legény volt, hogy

a báró ünnepélyesen megtette apródnak, még pedig az Adelgunda apródjának.

Azontúl nyugodtan aludt Balassa Dénes. Tudta, hogy sárkányra bízta legféltebb kincsét.

Nem is volt oka azt azontúl féltetni. Ha jött is kéro, azt elütte magától jéghideg magaviseletével a szép Adelgunda s ha mégis tolakodni merészkedett egyik-másik, annak ugyancsak megkopogtatta a háta közepét Zsigmond, a küszöb-örző Sámson.

Azután nagyokat nevettek a hivatlan keron Balassa Dénes urammal.

Olyan hűséges volt, mint a házörző eb. Szemeivel mindig a leányt kísérte. Ki is gyanította volna, hogy ezt nem csupa merő hűségéből, elővigyázatból teszi?...

Hanem a Vág vizét, azt szerette, akárcsak a szülő-anyját. Alig egy ölnyre a parttól, közvetlenül a kastély előtt, egy kis sziget volt. Úgy lett az is az Isten kegyelméből. Valami sziklába megakadt fagyökök körül képződött, úgy, hogy nagy víz idején a fele is elúszott. Vándor madár hordta oda a hársfa magját, a Vág vize pedig a szomorú fűz törött gallyát. A parti fűzek lehajló ága a víz fodros tükrét érte, mintegy kupolát képezve a buja sás fölött.

Ez volt az apród kedvencz helye. Mikor fölmentették néhány órára a szolgálat alól, itt húzódt meg. Beleült a ladikba, odakötötte azt a szomorú fűz törvéhez, kivette a horgot és nézte ábrándozva az apró halak pajkos játékát.

Soha ő azok közül egyet sem fogott meg. Csak a szemével nézte őket. A lelke — az ott járt a tornácson kastélyban.

Úgy eltűnődött rajta, hogy tulajdonképen mi is lesz ennek a vége? Ő, a híres viador, a ki nem ijedt meg soha senkitől, most fél egy gyöngye érzéstől, mely apródonkint erőt vesz majd egész szívéen. Ő, a ki minden párviadalból győzelmesen került ki, nem bír megbirkózni egy röpke, hiú ábránddal.

És rá gondolt azokra az égszínkéek szemekre, melyeket önkéntelenül is rajta felejt az úrnője s melyekből annyi jószág, amnyi szelidség sugárzik reá!

A krónikát író diák ugyan egy szóval sem említi, hogy Adelgunda bárókissasszony is adott volna okot e titkos szerelemre; hanem mégis úgy kellett lennie, mert a hogy később meséli...

...Féltette a kényelmes kenyerét az a gonosz diákesont s azért nem merete belevonni ebbe a csiklandós históriába Adelgunda kisasszonyt is, a ki végre is nem volt köből s a kinek a bárói szivecskéje szintén kigyuladt, hogy ott látta minduntalan maga körül a vidék legdaliásabb leventéjét, hűséges apródját.

Csak annyit jegyzett meg a ravasz krónikaíró, hogy Zsigmond apród egy időtől kezdve nem ült egész délutánokon át a csónakban.

Ebből aztán az én gyarló eszemmel azt sütöttem ki, hogy az a füzes-liget éppen olyan szerelmeseknek való helyeecske volt és hogy a hűséges apród édes ábrándozását megzavarta néha a méltóságos bárókissasszony csak azért, hogy együtt folytassák valóságban az édes ábrándozást.

Egymás karján ott sétáltak a suttagó liget homályos árnyában s ott esküdött örök hűséget a pórnép gyermeke a zászlós úr leányának.

Védte őket a Vág vize — pedig ez lett a vesztük. Hideg őszi napon hozták a hírt, hogy jön a Vág. Hiába harangoztak elejébe a bellusi tótok. Dénes báró, a ki ugyancsak ritkán járt a lánya szobáiban, csapkodta az ajtókat. Ment a lányához, mert hát a zsigmondházi kastély már egyszer

bebizonyította volt, hogy árvíz idején nem jó benne tanyázni. És csakis így történhetett, hogy a mit sem sejtő Dénes báró — leánya lábái előtt találta a szerelmes apródot.

A krónikás ugyan azt mondja, hogy Zsigmond apród holmi ártatlan zsoldárt énekelt úrnőjének egy kis zsámolyon ülve és kíséretül pengette a hárfát. Ámde egy zsoldár miatt nem jön oly féktelen dühbe az ember, mint a minő Dénes báróból kitört.

Először is az oldalához kapott. Szerencsére nem volt felköve a kardja. Azután nekiesett az apródnak. Fölrugta a falnak támasztott hárfát, a kezeivel pedig belemarkolt Zsigmond hosszú, göndör fűrtjeibe és úgy rázta a szerencsétlent!

— Te gyilkos! Te zsvány! Te bojnyik! Megmartál, mint a veszett kutya! — Hej! hajdúk! eseléddek! fogjátok meg, kössétek meg!

Pedig hiába való dolog lett volna fogni, megkötni, mert a báró maga oly görcsösen fogta a haját, hogy a szolgák alig tudták lecsavarni az ujjairól. Kirohant a levegőre és ott dúlt-fült a tornácson. Kerest valami nagy, méltó gondolatot, valami iszonyú bűnhődést, mely megtorolja azt a vakmerőséget, hogy egy talált fattyú merete az ő leányához — az ő leányához! — emelni szentségtörő szeméit.

Odakint pedig zúgotta a Vág, vízszinét fölborzolta a hideg őszi szél, távolról vészjelző harangzúgás hallatszott. A túlsó parton legelő tehéncsorda bögye menekült a hegyek felé és néhány pillanat múlva zúgva-búgva hőmpölygött végig a sík völgyön az ár — a Vág zabolátlan, kiáradt vize.

Hah! Egy irtózatot gondolat cikázott végig a bűszkeségében sértett főnemlet agyán.

— Elő a nyomorulttal! Hozzátok ide! és kerítsetek egy bölcsőt, ha a föld alól is.

A reszkető szolgák előcipelték mind a kettőt és uruk parancsára a bölcsőhöz kötözték a halvány ifjút, a ki szótlatlan engedett magával tenni bármit, pedig csak egy mozdulatába került volna, hogy lerázza magáról az ijedt szolgákat és meneküljön felbőszült ura haragja elől.

Lekötözték. A hurokra szorított kötelek belevágódtak a husába, nem tudott mozdulni sem.

Néhány ember vállára tette a bölcsőt s egy intésre sietve vitték a kiespott víz szélére. Átgázoltak a sekély vizen és sorsára bízták a bölcsőt. A növekvő árból még a hajduk is alig tudtak menekülni.

A bölcsőt fölkapta a Vág zavaros, piszkos vize és ragadta magával, mint szélvihar a pelyhet. Dénes báró elkísérte szemével, a míg látta és csak a bajusza alól dörmögte:

— A Vág hozott ide — kutya! a Vág is vitt el innen.

Még pedig úgy elvitte, hogy a híre sem került többé vissza...

A krónikás még azt is leírja, hogy három hétre rá eljött a szomszéd Podhragy várából az öreg Maloticzky fia és öt hét múlva ismét dárídó volt a háznál. Akkor ülték az Adelgunda kisasszony kézfogóját.

Nem volt már jéghideg senki irányában. Hozzá lehetett már akkor könnyebben félni. Hiányzott a küszöbörző sárkány.

Engem azonban nem érdekelt tovább a sárgult fölhiások régi története s nem is mondom tovább.

J. V. B.

Felölös szerkesztő: HOLLÓ TIVADAR.

Főmunkatárs: J. VIBRAG BÉLY.

Kiadótulajdonos: Magyarország és a Nagyvilág lapvállalat.

Stephanium nyomása Budapestben, VIII., Szentkirályi-utca 28.